

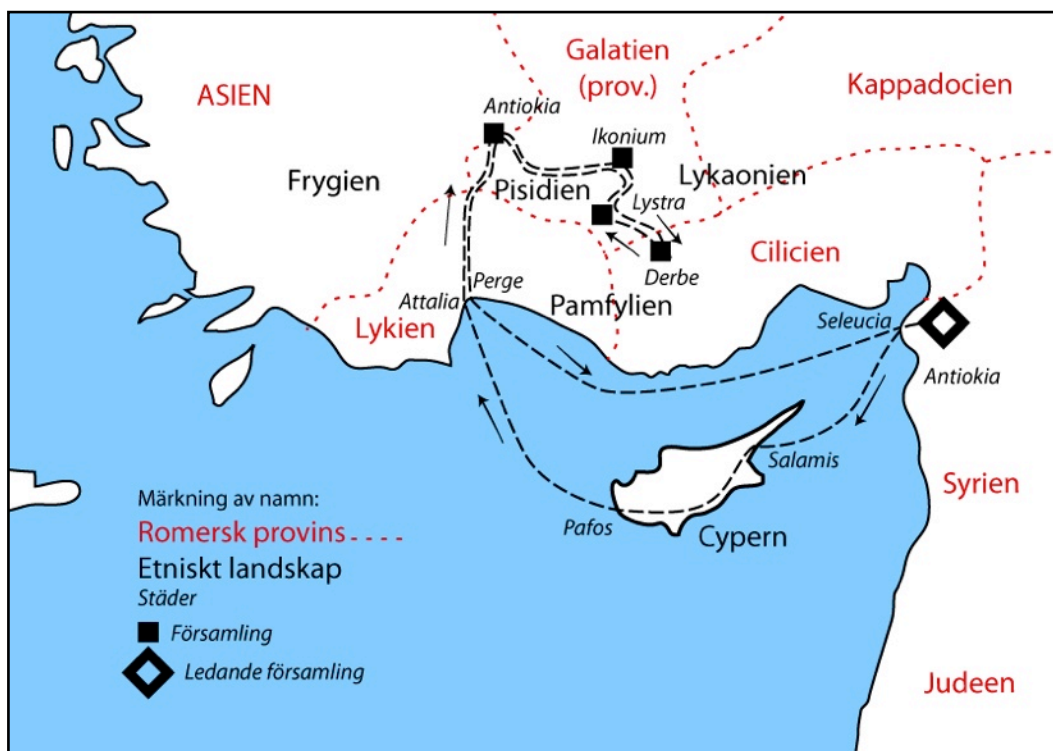
Del 2: Paulus och hans följeslagare vittnar i Mindre Asien och Europa (13:1–21:16)

Den andra huvuddelen av Apostlagärningarna handlar till övervägande del om Paulus (Saulus) missionsresa. Den omfattar ungefär åren 47–58.

2.1. Paulus första missionsresa: Mindre Asien (13:1–14:28)

Kapitel 13

Barnabas och Saulus sänds ut	
1 I församlingen i Antiokia fanns det profeter och lärare, Barnabas, Simeon som kallades Niger, Lucius från Cyrene, Manaen, fosterbror till landsfurstens Herodes, samt Saulus.	Profeter och lärare nämns sida vid sida, och det finns ingen indikation på att profeterna var av Agabus typ, snarare sådana som sporadiskt förkunnade Ordet med Andens ingivelse. Lärarnas tjänst motsvarar mera det vi hänför till en präst. Vi känner Barnabas och Saulus. De övriga är inte omtalade på andra ställen i Bibeln. Manaen var sannolikt av kunglig eller åtminstone aristokratisk börd eftersom han växte upp med Herodes.
2 När de tjänade Herren och fastade, sade den helige Ande: "Avskilj åt mig Barnabas och Saulus för den uppgift som jag har kallat dem till."	Tidpunkten för denna nyskapande händelse anses vanligen vara år 46 eller 47 (Lenski placerar den till år 49). Tjänsten avser sannolikt gudstjänst. Fastan, som var partiell, avser här sannolikt de nämnda personerna. (I äldre tider åt man ingenting före nattvard.) Andens tilltal skedde troligen genom någon av profeterna, och riktades till församlingen.
3 Då fastade de och bad och lade händerna på dem och sände ut dem.	Fastan och handpåläggningen är fria ting, som inte uttryckligen påbjuds. Det var inte en ordination till ämbete, utan en välsignelseakt. Ordet "sände" betyder också "släppa", "skilja".

Paulus första missionsresa.

På Cypern	
4 Sedan de hade blivit utsända av den helige Ande, for de ner till Seleucia, och därifrån seglade de till Cypern.	Lukas understryker att det var Anden som sände, inte församlingen. De for längs Orontesfloden till hamnstaden Seleucia. Sedan fann det ett skepp som tog dem till Cypern, där Barnabas hade växt upp. Hur resan finansierades framgår inte. Cypern har sitt namn efter metallen koppar, och var en romersk provins, kontrollerad av senaten.
5 De kom till Salamis och predikade Guds ord i judarnas synagogor. De hade också med sig Johannes som medhjälpare.	Lukas är noggrann med att namnge orterna som besöks. Principen för förkunnelsen anges nu: först i synagogorna, som vanligen gav en möjlighet för gäster att frambara en hälsning. Det var via judarna som evangeliet skulle föras ut till hedningarna, även om evangeliet inte längre begränsades till judar. Vi får inte veta något om resultatet av predikan. Johannes Markus omnämns i förbigående som en medhjälpare (troligen i tjänaruppgifter), inte som missionär eller apostel. (Se 12:25 hur han följer med till Antiokia.) Några tror att han undervisade barnen.
6 Sedan for de över hela ön ända till Pafos. Där träffade de på en jude som bedrev trolldom, en falsk profet vid namn Barjesus.	Troligen reste de längs den södra kusten. Den trolldom som Barjesus utövade var lik den som berättas om Simon trollkarlen (Apg 8:9, 11), som blandade in ockultism i religiösa anspråk. Han var inte längre en utövande jude, men jude av födelsen. Barjesus betyder "son till Jesus". Jesus är den grekiska formen av Jeshua och betyder Frälsare (Matt 1:21).
7 Han höll till hos landshövdingen Sergius Paulus, som var en förständig man. Denne kallade till sig Barnabas och Saulus och ville höra Guds ord.	Sergius Paulus är känd som prokonsul från en inskrift. Han var en intelligent man, och var intresserad att höra apostlarnas förkunnelse.
8 Men Elymas, trollkarlen – det är vad hans namn betyder – gick emot dem och försökte hindra landshövdingen från att komma till tro.	Man är osäker på ursprunget till namnet Elymas och dess språkliga syftning till trollkarl. Han uppträder nu som djävulens advokat och försöker hindra att Guds ord predikades, eftersom det hotade hans ställning.
9 Saulus som även kallades Paulus, uppfylldes då av den helige Ande och spände ögonen i honom	Nu introducerar Lukas namnet Paulus via en bisats. Han har burit detta namn som romersk medborgare, men också fått namnet Saul som hebreiskt namn vid omskärelsen som en judisk pojke. Nu övergår man från verksamhet bland judar till de grekisktalande hedningarna, och hednamissionen börjar egentligen med predikan inför landshövdingen. Han kommer härefter att nämnas som ledare, medan Barnabas tidigare nämndes först.
10 och sade: "Du djävulens son, full av allt slags svek och bedrägeri, du fiende till allt som är rätt, skall du aldrig upphöra att förvränga Herrens raka vägar?"	Paulus får en särskild andeingivelse för att bekämpa trollkarlen. Hans tilltal liknar Jesu ord i Joh 8:44. Tillrättavisningen syftar till omvändelse, för utan omvändelse slutar han i helvetet.

<p>11 Se, nu kommer Herrens hand över dig, och du skall bli blind en tid och inte kunna se solen." I samma ögonblick föll ett totalt mörker över honom, och han gick omkring och sökte efter någon som kunde leda honom.</p>	<p>Paulus själv hade blivit blind när lagens ord slog honom. Nu förmedlar han i Andens kraft samma straff över trollkarlen. Han ges ännu en möjlighet av Gud att omvända sig, på samma sätt som Saulus. Vi vet inget om hans fortsatta öden, även om noteringar hos Josefus antyder att han kan ha varit med bland landshövding Felix vänner (24:24).</p>
<p>12 När landshövdingen såg det som hände, kom han till tro, slagen med häpnad över Herrens lära.</p>	<p>Landshövdingen trodde när han såg det som hände, och det var på grund av Ordet som predikades. Lukas har nämnt det viktigaste: att en romersk hög tjänsteman blev kristen. Vi vet ingenting om vad som hände efter detta eller hur länge apostlarna stannade. Sannolikt stannade de tills församlingen tryggt kunde lämnas åt sig själv.</p>
<p>I Antiokia i Pisidien</p>	
<p>13 Paulus och hans följeslagare seglade sedan ut från Pafos och kom till Perge i Pamfylie. Där lämnade Johannes dem och återvände till Jerusalem.</p>	<p>Pamfylie var en romersk provins, ett smalt område. Perge låg några kilometer inåt land från hamnstaden Attalia, dagens Antalya. Från och med nu omtalas Paulus som ledare. Lukas berättar inte varför Johannes Markus lämnar dem, men av 15:38 ser vi att Paulus inte gillar det. Ingenting omnämns heller om predikoverksamhet, men på återvägen predikar Paulus Guds ord i Perge (14:25).</p>
<p>14 Själva fortsatte de sin resa från Perge och kom till Antiokia i Pisidien. På sabbaten gick de till synagogan och satte sig.</p>	<p>Antiokia låg på gränsen till den romerska provinsen Galatien, som omfattade landskapen Pisidien, Frygien och Lykaonien (landskapet Galatien låg i provinsens nordliga del). Varför man så snart fortsatte från Perge och reste genom landet utan verksamhet framgår inte. Det finns idéer om att Paulus led av malaria och måste söka sig till höglandet. Jfr Gal 4:13.</p> <p>Lukas anger här den metod som Paulus alltid kom att använda: att alltid först gå till synagogan. Sannolikt har de träffat ledande judar så att de var kända när de gick till synagogan.</p>
<p>15 Efter läsningen av lagen och profeterna lät synagogföreståndarna hälsa dem: "Bröder, om någon av er har ett ord av tröst och förmaning till folket, så säg det."</p>	<p>Det var sed att någon som var tillräcklig kunnig kunde anmodas att tala. Det var inte vanligt att man fick ett sådant tillfälle. Paulus, som var en rabbi och hade undervisats av Gamaliel, var en sällsynt och uppmärksammad gäst. Varje synagoga hade sitt äldsteråd och föreståndare, och den som för dagen var ledare gick till gästen och inbjöd med ett artigt tilltal att hålla ett tal som kunde läggas upp fritt, efter att man hade läst dagens avsnitt från Moseböckerna och profeterna (innehåller även de historiska böckerna från Josua till Kungaböckerna). I den hellenistiska världen läste man från Septuaginta.</p>
<p>16 Då reste sig Paulus, gav tecken med handen och sade: "Israelitiska män och ni som fruktar Gud, lyssna!"</p>	<p>Eftersom den ordinarie gudstjänsten redan var slut uppstod ett sorl i lokalen, som Paulus först tystade med sitt handtecken. Tilltalet "ni som fruktar Gud" visar att det fanns "proselyter vid porten" med i salen, som satt på en skild plats. Talet återges i sina huvuddelar som en modell för en missionspredikan. Samtidigt visar det orsaken till att judarna vände sig mot evangeliet.</p>

<p>17 Detta folks Gud, Israels Gud, utvalde våra fäder, och han tog hand om sitt folk, när de bodde som främlingar i Egypten. Med upplyft arm förde han dem ut därifrån,</p>	<p>Talet har som tema: Israel har getts en Frälsare, Jesus. Det har tre delar: 1) Israels historia visar på honom, 2) Gud uppfyllde profeterna genom att uppväcka honom från de döda, 3) endast i honom finns förlåtelse och rättfärdiggörelse. Talet börjar med en genomgång av Israels historia och med en anknytning till Israels Gud som säkert verkade tilltalande på åhörarna.</p>
<p>18 och under fyrtio år bar han dem i öknen.</p>	<p>Olikt Stefanus, som i sitt försvarstal visar på folkets ohörsamhet, visar Paulus på Guds nåd. Han, liksom åhörarna, vet mycket väl att folket var hårdnackat och motspänstigt, men Gud bar dem.</p>
<p>19 Han utrotade sju folk i Kanaan och gav deras land i arv åt sitt folk.</p>	<p>Det var också Guds nåd mot sitt folk att de kunde erövra det utlovade landet.</p>
<p>20 Detta tog omkring fyra-hundrafemtio år. Därefter gav han dem domare fram till profeten Samuels tid.</p>	<p>Den avrundade siffran omspanner tiden i Egypten, ökenvandringen och tiden fram tills landet hade intagits. Nästan ett halvt millennium har Gud verkat på detta sätt för sitt folk. Genom Samuel inträder en ny tid: han var både domare och profet.</p>
<p>21 Sedan bad de att få en kung, och Gud gav dem Saul, Kis son, en man av Benjamins stam, för en tid av fyrtio år.</p>	<p>Längden av Sauls regering nämns inte i GT. Det är möjligt att Paulus här räknar tiden från "profetens Samuels tid" till Sauls död. 40 år spelar en stor roll, också som Davids och Salomos regeringstid. Paulus understryker Sauls härkomst i kontrast mot Davids, som blir stamfar för Jesus.</p>
<p>22 Men Gud avsatte honom och gjorde David till kung över dem. Honom gav han sitt vittnesbörd: Jag har funnit David, Isais son, en man efter mitt hjärta. Han skall utföra min vilja i allt.</p>	<p>Gud avsatte Saul när han var olydig mot Gud (1 Sam 15). Från den dagen växte David till i rollen av den kung som Gud hade utvalt. David var av judarna erkänd som stamfar till Messias. Trots sina svåra synder var han accepterad av Gud, eftersom han ångrade sina synder. Hittills har Paulus inte sagt något som var kontroversiellt.</p>
<p>23 Av hans efterkommande har Gud enligt sitt löfte fört fram Jesus som Frälsare för Israel.</p>	<p>Nu följer det som inledningen skulle utmytna i: Jesus introduceras på scenen. Jesus är Davids son till köttet, och det visar Lukas i Marias stamtavla (Luk 3). Talet är mycket skickligt upplagt. Paulus dröjer ännu med att berätta att Jesus också kom för hedningarna.</p>
<p>24 Innan Jesus trädde fram, hade Johannes förkunnat omvändelsens dop för hela Israels folk.</p>	<p>Åhörarna kände till både Johannes Döparens verksamhet och hade hört om Jesus. Paulus kunde relatera till det som de kände till. De visste också att profeterna hade sagt att en budbärare skulle komma och bereda väg för Messias.</p>
<p>25 Och när Johannes stod vid slutet av sitt lopp, sade han: Det ni tror att jag är, det är jag inte. Men se, efter mig kommer en som jag inte ens är värd att knyta upp sandalerna på.</p>	<p>Många trodde att Johannes skulle vara den utlovade Messias. Att han, som ansågs så betydelsefull, ändå inte dög att göra mera än en slavs uppgifter i förhållande till Jesus, visar hur hög Messias verkligen är.</p>

<p>26 Ni bröder, söner av Abrahams släkt, och ni andra som fruktar Gud, till oss har budskapet om denna frälsning blivit sänt.</p>	<p>Nu kommer Paulus till den andra delen av sin predikan, som hittills endast varit en historisk översikt. Han markerar det genom att åter rikta sig till de två grupper som var närvarande. Uttrycket "söner av Abraham" hänvisar till arvet efter patriarken, men Paulus tilltalar också de hedningar som har en sann gudsfruktan. Denna del av talet återger igen historiska fakta, men nu så att de får en andlig betydelse.</p>
<p>27 Ty Jerusalems invånare och deras ledare förstod inte vem han var. Genom sin dom har de uppfyllt profeternas förutsägelser som föreläses varje sabbat.</p>	<p>Ledarna hade inte kunnat kräva avrättning om inte folket hade stått bakom dem, och Pilatus hade inte verkställt dödsdomen om inte folkmassan hade krävt det. Skulden förstörades av det faktum att profetierna om Messias förelästes varje sabbat. Lenski anser att det borde stå "förstod inte detta", så att objektet är det som hände, inte Jesu person.</p>
<p>28 Fast de inte fann något giltigt skäl att döma honom till döden, krävde de att Pilatus skulle låta avrätta honom.</p>	<p>Paulus beskriver ett justitiemord. Inga lagliga bevis för att Jesus förtjänade döden kunde ges. Man menade att han hädade, men han fick inte bevisa att hans anspråk var giltiga. Judarna gick till högsta instans utan bevis!</p>
<p>29 Och när de hade fullbordat allt som var skrivet om honom, tog de ner honom från träet och lade honom i en grav.</p>	<p>I all korthet konstaterar nu Paulus att allt som var förutsagt av profeterna nu hade skett och att man sedan tog ner honom från korsset och begravde honom. Här noterar Paulus det fördömvärdiga i att vara upphängd på "trä", Gal 3:13. Det finns också en stark detalj i att han begravdes. För judarna var en död Messias lika med en falsk Messias.</p>
<p>30 Men Gud uppväckte honom från de döda,</p>	<p>Notera subjekten: i v 17–25 är Gud den som handlar, i de senare verserna är det det blinda folket och dess ledare. I fortsättningen är det åter Gud som handlar. Nu inträder en väldig kontrast: Gud uppväckte honom – som de, dvs. <i>ni</i>, dödade. Samma kontrast fanns i Petrus predikningar.</p>
<p>31 och under många dagar visade han sig för dem som hade följt honom från Galileen upp till Jerusalem och som nu är hans vittnen inför folket.</p>	<p>De som han visade sig för räknas upp i 1 Kor 15:5–9. Paulus räknar inte sig själv som vittne här. Det gäller dem som var med honom under hans verksamhet. Nu skulle dessa bära ut vittnesbördet till folket, alla de kringstridda runt jorden.</p>
<p>32 Och nu förkunnar vi för er det glada budskapet att det löfte som gavs till våra fäder,</p>	<p>Nu kommer en tillämpning för åhörarna: <i>vi</i> förkunnar <i>för er</i>. Detta evangelium har nu nått dessa judar i förskingringen.</p>
<p>33 det har Gud uppfyllt åt oss, deras barn, genom att låta Jesus träda fram, så som det är skrivet i andra psalmen: <i>Du är min son, jag har i dag fött dig.</i></p>	<p>Paulus riktar sig här först till judarna, alla köttsliga barn till Abraham och de andra fäderna, dit han och Barnabas också räknas. Han förbiser här ännu de hedniska åhörarna, för att desto starkare vädja till judarna. Citatet är från Ps 2:7. Petrus citerar samma psalm i 4:25–26, och tillskriver den då David även om den inte har någon rubrik. Den anspelar på 2 Sam 7:13, 16. Gud bekräftar att detta ställe avser Jesus när han döps i Jordan (Luk 3:22) och på förklaringsberget (Luk 9:35). Det handlar om hela Jesu verk, som kulminerar i hans offerdöd och uppståndelse.</p>

<p>34 Och att han har uppväckt honom från de döda, så att han inte mer kommer att vända tillbaka till graven, det har han sagt med dessa ord: <i>Jag vill ge er de heliga och fasta nådelöften som David fick.</i></p>	<p>Nu citerar Paulus Jes 55:3 som bevis för att Jesus uppstått till rike- dom för folken, och det på ett annat sätt än när t.ex. Lasarus blev uppväckt. För han dog senare. Jesus uppväcktes för att leva för alltid. De nådelöften som David fick var allt det som Messias skulle förvärva åt alla folk. Jesaja talar om att också hedningarna skulle få del i dessa löften. Dessa löften var fasta, osvikliga.</p>
<p>35 Därför säger han också på ett annat ställe: <i>Du skall inte låta din Helige se förgängelsen.</i></p>	<p>Att Jesaja uttalade denna profetia vilar på Ps 16:10. Petrus citerar ett längre avsnitt i sitt tal på pingsten (2:25–28).</p>
<p>36 När David på sin tid hade tjänat Guds vilja, insomnade han och blev lagd till vila hos sina fäder och såg förgängelsen.</p>	<p>Att David dog och blev begraven visar att nådelöftena inte kunde avse honom personligen.</p>
<p>37 Men den som Gud uppväckte har inte sett förgängelsen.</p>	<p>Jesus framställs som en kontrast mot förebilden David: han har uppstått och ska inte mera dö. Därför är det han som nådelöftena avser.</p>
<p>38/39 Därför skall ni veta, mina bröder, att det är genom honom som syndernas förlåtelse predikas för er, och att var och en som tror förklaras rättfärdig i honom och fri från allt som ni inte kunde frias från genom Mose lag.</p>	<p>Verserna 38 och 39 har sammanfogats i SFB, tydligen för att de språkligt sett inte går att dela så att de motsvarar grundtextens ordalydelse. Här börjar nu den tredje delen av predikan: tillämpningen och en appell. Det objektiva är att syndernas förlåtelse har förvärvat "genom honom" för hela världen, och det predikas (av Gud genom apostlarna) för att den som tror ska få del av den personligen och bli förklarad rättfärdig "i honom", dvs. den subjektiva sidan.</p> <p>Det finns en parallell och motsats i uttrycken "genom Mose lag" och "i honom". Här används verbet "<i>dikaioå</i>" första gången i Apg: förklaras rättfärdig, fria. Det är en forensisk term, dvs. en term som är hämtad från domstolssammanhang, och avser ett frikännande domsutslag. Rättfärdigförklaringen hör samman med "honom". Det finns ingen annan väg att bli fri från lagens krav. Paulus understryker det universella: var och en som tror – som att kvittera ut en check av Jesus, Frälsaren.</p>
<p>40 Se därför till att det som är sagt hos profeterna inte drabbas er:</p>	<p>Citatet är från Hab 1:5. Paulus använder det som en varning, inte så att profeten skulle ha avsett just dessa åhörare. Genom otro skulle de försätta sig i samma fålla som de som föraktade profeternas budskap.</p>
<p>41 <i>Se, ni föraktare, häpna och gå under: en gärning utför jag i era dagar, en gärning som ni aldrig kommer att tro, när man berättar den för er."</i></p>	<p>Det som hände några årtionden efter Habackuks profetia (Hab 1:5) var så förskräckligt att ingen skulle ha trott om man berättat det i förväg. På samma sätt skulle också Jerusalems andra förstörelse 40 år efter Jesu verksamhet, och bara drygt 20 år efter Paulus predikan, vara så förskräcklig att ingen kunde ana. Paulus säger detta som en varning att vända ryggen till evangeliet.</p>
<p>42 När de gick ut bad folket att de nästa sabbat skulle tala om detta för dem.</p>	<p>Antagligen var det synagogans ledare som uttryckte önskan att de skulle återkomma nästa sabbat.</p>

<p>43 Och då man skildes åt, följde många judar och gudfruktiga proselyter med Paulus och Barnabas, som talade till dem och uppmanade dem att förbli i Guds nåd.</p>	<p>Det var en framgång, predikan hade haft stor effekt. Många hade svårt att skiljas från dem, för de hade blivit så överväldigade av budskapet. Av skildringen förstår vi att deras tro nu hade väckts, att de alltså redan hade mottagit Guds nåd, och det som nu behövdes var förmaning att förbli i Guds nåd.</p>
<p>44 Följande sabbat samlades nästan hela staden för att lyssna till Herrens ord.</p>	<p>Ryktet gick ut över staden. Det som sannolikt var den mest intressanta nyheten var att hedningarna kunde bli Guds barn utan att först bli judar. Det var en stor skara lyssnare nästa sabbat.</p>
<p>45 När judarna fick se allt folket, fylldes de av avund och hånade Paulus och sade emot honom när han predikade.</p>	<p>Judarna hade inte mobiliserat motstånd under veckan, utan avundsen uppstod när de såg skaran av hedningar. Knappast kunde de alla ha rymts i synagogan, men vi vet att motsägelserna började under Paulus predikan. Judarna rentav hånade gästerna högljutt.</p>
<p>46 Då svarade Paulus och Barnabas frimodigt: "Guds ord måste först predikas för er. Men då ni visar det ifrån er och inte anser er själva värdiga det eviga livet, se, då vänder vi oss till hedningarna.</p>	<p>Nu har stunden kommit när den definitiva brytningen med judarnas synagoga sker. Den skulle sedan upprepas gång på gång på andra orter. Både Barnabas och Paulus är helt klara över vad detta betyder. Judarna har nu visat sig ovärdiga att få del av evangeliets välsignelser. Förstockelse hade drabbat de ohörsamma, Rom 11:25, och den kommer att förbli över dem.</p>
<p>47 Ty så har Herren befallt oss: <i>Jag har satt dig till ett ljus för hedningarna, för att du skall bli till frälsning intill jordens yttersta gräns.</i></p>	<p>Judarna rasade för att hedningarna skulle få tillgång till evangeliet, men nu låter Paulus deras vördade profet Jesaja själv tala till dem. Stället i Jes 49 är ett av de starkaste profetorden som omtalar hur evangeliet ska gå ut till hedningarna.</p>
<p>48 När hedningarna hörde detta, blev de glada och prisade Herrens ord, och de kom till tro, så många som var bestämda till evigt liv.</p>	<p>Ordet väcker enorm glädje hos hedningarna. Ordet "bestämda" betyder att arrangera, bli uppställd i ordning, som i det militära. Det här uttrycket utesluter all synergism, där människan själv skulle medverka till sin omvändelse. Det brukar användas som stöd för predestinationsläran, att Gud har förutbestämt vem som ska bli frälsta. Calvinisterna lär att Gud bestämmer både till frälsning och förtappelse, medan lutheraner inte lär någon förutbestämmelse till förtappelse. Att judarna förkastade evangeliet var helt deras eget fel, medan hedningarnas omvändelse var Guds vilja då han sände sitt ord med Paulus och Barnabas till dem.</p>
<p>49 Och Herrens ord spreds över hela området.</p>	<p>Hur länge apostlarna vistades i trakten vet vi inte, men det kan ha rört sig om några månader. Guds ord hade framgång.</p>
<p>50 Men judarna hetsade upp de ansedda kvinnor som fruktade Gud och de främsta männen i staden, och de satte i gång en förföljelse mot Paulus och Barnabas och drev bort dem från sitt område.</p>	<p>Judarna var inte tillräckligt många och inflytelserika för att kunna hindra apostlarna, så de uppviglade de kvinnliga proselyterna som var gifta med de ledande männen i staden. Vi vet inget mera om förföljelsens art. I 2 Tim 3:11 skriver Paulus om lidanden i Antiokia, Ikonium och Lystra, och i 2 Kor 11:25 skriver han att han tre gånger har blivit piskad med spö. Det här kan ha varit en av dessa.</p>

<p>51 Då skakade de dammet av sina fötter mot dem och begav sig till Ikonium.</p>	<p>Uttrycket att skaka av sig dammet används av Jesus i Matt 10:14, Mark 6:11 och Luk 10:11. Det är ett starkt uttryck för ett vittnesbörd mot judarna som hade chans att tro evangeliet men förkastade det. Detta damm ska en gång vittna mot dem.</p> <p>Staden Ikonium, det moderna Konya som är Turkiets tredje största stad, var ursprungligen frygisk, men hörde under olika epoker också till de etniska landskapen Pisidien och Lykaonien. De följande orterna Lystra och Derbe var städer i Lykaonien. Området hör till södra delen av den romerska provinsen Galatien.</p>
<p>52 Och lärjungarna uppfylldes av glädje och den helige Ande.</p>	<p>Denna glädje härrör från evangeliet, och den påverkades inte av att apostlarna måste dra bort. De hade Guds Ord, och det var genom Ordet som den Helige Ande fyllde dem med glädje.</p>

Kapitel 14

I Ikonium	
<p>1 I Ikonium hände samma sak. De gick till judarnas synagoga och predikade så att många, både judar och greker, kom till tro.</p>	<p>Lukas beskriver relativt kort verksamheten i de övriga städerna, även om de vistades där en längre tid. I Ikonium möts evangeliet både av framgång och hårt motstånd. Det fanns en betydande grupp judar i staden, av dem synbarligen också en del inflytelserika personer. Vid den här tiden fanns inga romerska ämbetsmän i staden.</p>
<p>2 Men de judar som vägrade att tro eggade upp hedningarna och hetsade dem mot bröderna.</p>	<p>Att vägra att tro innebär att hårdnackat motstå evangeliet trots att man har hört det, vilket innebär förhärdelse. Dessa judar har blivit fiender till evangeliet. Nu arbetar djävulen genom dem för att få hedningarna att sätta sig upp mot bröderna, dvs. mot församlingen i stort. Detta pågick hela tiden medan Paulus och Barnabas var verksamma med predikan och undervisning.</p>
<p>3 Paulus och Barnabas stannade där en lång tid och talade frimodigt i Herren, som bekräftade sitt nåderika ord genom att låta tecken och under ske genom deras händer.</p>	<p>Predikan fortsatte frimodigt, trots eller kanske just för att motståndet hade vuxit. Ingenting i budskapet hölls tillbaka av rädsla för påföljder. Om det bad Paulus också i Efesierbrevet (Ef 6:19f). Och Gud bekräftade budskapet med tecken och under, precis som vi tidigare har sett på Cypren och på andra orter. Det gjorde han när och var han själv valde, och undren skedde <i>genom</i> dem, inte av dem, utan av Gud. Det finns ingen notering om under i Antiokia. En lång tid betydde säkert ett halvt år, kanske ett år.</p>
<p>4 Men folket i staden delade sig, så att en del höll med judarna och andra med apostlarna.</p>	<p>Predikan hade en sådan framgång att hela staden blev engagerad. Judarna lyckades mobilisera upp fiendskap i en del och apostlarna vann förtroende i den andra. Jesus hade förutsagt att evangeliet vållar splittring (Matt 10:34). Det går inte att pruta på budskapet för att vinna mera framgång. Också judarna hade del i att Ordet blev känt, för alla måste ju ta reda på vad som sades. <i>Apostel</i> används här i vid mening, som synonym till missionär.</p>

<p>5 Och när hedningarna och judarna med sina ledare gjorde upp en plan att misshandla och stena dem,</p>	<p>Situationen gick så långt att fienderna (där hedningarna nu nämns först) gjorde upp en plan för att döda dem. Det är svårt att säga om också stadens ledare deltog i en mobb eller om det bara var tänkt som en aktion för att få bort dem. Judarna använde stening som dödsstraff.</p>
<p>6 fick apostlarna reda på det och flydde till städerna Lystra och Derbe i Lykaonien och trakten däromkring.</p>	<p>Efter hand fullbordas det som Jesus utlovade Paulus, Apg 9:16. Nu flyr de, medan de andra gånger stod kvar trots förföljelse. Men de hade nu gjort sitt och handlar enligt Matt 10:23. Lystra och Derbe, som låg längs den romerska huvudvägen, hade inga judiska synagogor. Här handlar det om regelrätt hednamission. Derbe var en militär utpost i romarriket.</p>
<p>7 Där fortsatte de att predika evangeliet.</p>	<p>Summariskt konstateras att evangeliet nu predikades över hela området. I området talades lykaoniska i motsats till Ikonium, där de inföddas eget språk var frygiska. Alla talade grekiska, så det behövdes inga tolkar.</p>
<p>I Lystra</p>	
<p>8 I Lystra fanns det en man som från födelsen var lam i fötterna och aldrig hade kunnat gå.</p>	<p>Nu kommer en berättelse där apostlarna först hyllas som gudar och sedan som brottslingar. Här sker först ett under på rent hednisk mark. Händelsen är nästan en exakt parallell till det som Petrus och Johannes gjorde i templet (kap. 3). Lukas intresse av det fysiska handikappet är tydligt. Mannen är bortom all hjälp.</p>
<p>9 Han hörde Paulus predika. Denne fäste ögonen på honom, och när han såg att mannen hade tro så att han kunde bli botad,</p>	<p>I Apg 3 handlar det om en judisk man som inte tror. Här är det en hednisk man som tror evangelium. Det finns ingen given regel, att man måste ha tro för att kunna bli botad. I förra fallet kom tron efteråt, i detta fall uppfattade Paulus att mannen trodde. I alla händelser är det Gud som avgör när ett under sker.</p>
<p>10 sade han med hög röst: "Res dig upp och stå på benen!" Då hoppade han upp och började gå omkring.</p>	<p>Paulus har Andens vägledning för att göra undret, som sker på Paulus ord. Ingenting berättas sedan om vad som skedde med mannen, men syftet med berättelsen är att visa vilka följder undret får för apostlarna.</p>
<p>11 När folket såg vad Paulus hade gjort, ropade de på lykaoniska: "Gudarna har stigit ner till oss i mänsklig gestalt."</p>	<p>Nu möter Paulus och Barnabas den hedniska religionen. Det fanns mycket vidskepelse och den grekiska mytologin var levande. Ovidius berättar i sina Metamorfoser (år 8 f.Kr.) att Zeus (motsvarar romarnas Jupiter, kungsguden) och Hermes (romarnas Mercurius, budbäraren) en gång hade uppenbarat sig som män, men att ingen hade noterat dem.</p>
<p>12 Och de kallade Barnabas för Zeus och Paulus för Hermes, eftersom det var han som förde ordet.</p>	<p>Paulus kallades Hermes, budbäraren, eftersom det var han som talade mest, medan Barnabas antagligen var mera storväxt, kanske också äldre, och togs för att vara den ledande av dem.</p>
<p>13 Prästen i Zeustemplet utanför staden förde fram tjurar och kransar till portarna och ville offra tillsammans med folket.</p>	<p>Nu förbereder man sig för ett offer till de inkarnerade gudarna. Zeustemplet innehöll en staty av guden och fanns strax utanför stadsporten. Grekerna hade för sed att dekorera offertjurarna med blommor och girlander.</p>

<p>14 Men när apostlarna Barnabas och Paulus hörde det, rev de sönder sina kläder och rusade in i folkhopen och ropade:</p>	<p>Paulus och Barnabas var troligen inne i staden och var omedvetna om planerna. De rev sönder en bit uppifrån av sina tunikor (skjortor) som tecken på smärta och sorg. Sedan sprang de det fortaste de kunde till folkhopen vid templet.</p>
<p>15 "Människor, vad är det ni gör? Vi är människor som ni. Vi predikar för er det glada budskapet att ni skall omvända er från dessa avgudar till den levande Guden, som har skapat himmel, jord och hav och allt som är i dem.</p>	<p>Tilltalet är starkt, sannolikt föregås det av "stopp, stopp". Omedelbart visar apostlarna vad det är som skiljer de hedniska avgudarna från den levande Guden. Avgudarna är "intigheter", de finns inte, medan den levande Guden är den som har skapat allt och nu har sänt sina tjänare för att vittna om hans verk.</p>
<p>16 Han har under gångna släktled tillåtit alla hednafolk att gå sina egna vägar.</p>	<p>Här sägs inget om varför Gud tillät hedningarna att "gå sina egna vägar". Vi vet att hedningar egentligen inte borde finnas. De utrotades i syndafloden och efter Noa borde alla ha erkänt sanningen. Men en del avvek, och Gud förberedde sin väg att frälsa alla när tiden var inne. Till det hörde att leda sitt egendomsfolk på rätt väg.</p>
<p>17 Ändå har han lämnat många vittnesbörd om att han gör gott. Från himlen ger han er regn och tider med goda skördar och fyller era hjärtan med glädje över maten ni får."</p>	<p>Trots att folken gick bort från Gud fortsatte han att göra gott mot dem. Han ger regn "från himlen", goda skördar och maten som vi äter. Detta är ett universellt vittnesbörd om Guds godhet, som alla människor kan uppfatta. I detta finns inte det specifika evangeliet om frälsningen, men det är tillräckligt för att visa det dåraktiga i att tillbe avgudar.</p>
<p>18 Fastän de sade så, var det med knapp nöd de kunde lugna folket och hindra dem från att offra åt dem.</p>	<p>Det var mycket svårt att ändra en stor människomassas riktning och få dem att ändra sitt beteende. Men det lyckades med knapp nöd. Ändå var inte faran över.</p>
<p>19 Från Antiokia och Ikonium kom det nu några judar. De lyckades få med sig folket, och man stenade Paulus och släpade ut honom ur staden i tron att han var död.</p>	<p>Lukas placerar in följande händelse i anslutning till den dramatiska berättelsen om upphöjelsen till gudar, vilket gör den ännu mer dramatisk. Av någon orsak lyckas Barnabas undkomma den mobb som nu gaddar sig mot Paulus. Helt kort berättar Lukas att Paulus blev så svårt skadad att man trodde att han var död, och man släpade ut honom ur staden i avsikt att begrava honom. Den judiska seden var att först få ut offret ur staden och sedan stena honom. Hedningarna kunde gott ha lämnat hans döda kropp kvar i staden.</p>
<p>20 Men när lärjungarna samlades omkring honom, reste han sig och gick in i staden. Nästa dag for Paulus och Barnabas till Derbe.</p>	<p>Vi får här veta att en församling av hednakristna hade uppstått i Lystra. Det är möjligt att också Timoteus stod i gruppen som sörjde Paulus. (Jfr Apg 16:1–2.) Det verkar vara ett under att Paulus kunde resa sig och gå, även om det sannolikt skedde med stor möda, likaså att han redan nästa dag kunde resa vidare.</p>

I Derbe och Antiokia i Syrien	
21 De predikade evangeliet i staden och vann många lärjungar. Sedan återvände de till Lystra och Ikonium och Antiochia,	Framställningen utsäger att de så att säga fyllde staden Derbe med evangeliet, utan att Lukas desto mer går in på verksamheten. Derbe var en romersk gränsstad så de fortsatte inte längre bort. Utan att bekymra sig över judarnas behandling av dem tidigare återvänder de sedan djärvt samma väg för att se till de unga församlingarna.
22 och styrkte lärjungarna och uppmanade dem att förbli i tron. De sade att vi måste gå genom många lidanden för att komma in i Guds rike.	Dessa nyblivna lärjungar behövde verkligen uppmuntran i den hårda miljö som omgav dem. "Tron" avser här den objektiva tron, dvs. själva grundvalen för tron: budskapet om Jesus. Det var synonymt med den apostoliska läran. De hade redan utstått lidanden och mera skulle komma, och de behövde tröstas med att detta var ett naturligt livsförhållande för en kristen. Vänskap med Gud kan inte betyda annat än världens hat.
23 I varje församling insatte de äldste åt dem, och efter bön och fasta överlämnade de dem åt Herren, som de hade kommit till tro på.	Här möter vi en viktig framställning av hur det nytestamentliga ämbetet uppstod. Det är inte framställt som lag, men dessa exempel har varit riktgivande genom kyrkans historia. Det finns ingenting hierarkiskt i denna beskrivning: alla är lärjungar, alla är helgade i Jesus Kristus. De äldste insätts för att tjäna i en god ordning. Bön hörde till och man fastade för att kunna ägna hela sin uppmärksamhet åt detta viktiga skede. De överlämnades: samma verb som när Jesus överlämnade sin ande (Luk 23:46). Från och med nu var de under Herrens kommando och omsorg. Verbet som används ("insatte") är det samma som i 2 Kor 8:19 översätts med "vald". Det anger omröstning med handuppräckning. Även om det översätts med "insatte" eller "utnämnde" anger det att en omröstning hade skett. Att Lukas använde detta verb utesluter att det var fråga om en utnämning utan församlingens medverkan, även om de själva ledde proceduren. Lika lite var det bara Paulus och Barnabas som fastade, utan hela församlingen deltog. Säkerligen inbegreps också handpåläggning i denna ordination, jfr 1 Tim 4:14, 2 Tim 1:6. Termen "äldste" är en fortsättning från den judiska synagogans praxis. Några år senare föreskriver Paulus vilka kvalifikationer som bör gälla för den som utses till äldste (1 Tim 3:1–7; Tit 1:5–9). Man kan anta att det var judekristna som blev utsedda, eftersom de hade tillräcklig kunskap i GT.
24 Sedan tog apostlarna vägen genom Pisidien och kom till Pamfylän.	Man uppskattar att hela den första missionsresan tog ungefär ett och ett halvt år. Vi har inga närmare uppgifter om tidtabellen för varje plats.
25 Och när de hade predikat ordet i Perge, for de ner till Attalia.	Högst sannolikt avser detta att en församling grundades också i Perge, även om det inte sägs särskilt.
26 Därifrån seglade de tillbaka till Antiokia, där de hade blivit överlämnade åt Guds nåd för det uppdrag som de nu hade fullgjort.	Lukas vänder tillbaka till avskiljningen i 13:2 och sluter alltså cirkeln med att berätta hur Paulus och Barnabas återvänder till Antiokia därifrån de hade sänts ut. Det måste ha varit med stor lättnad efter alla strapatser. Guds nåd hade varit med dem och genom dem utfört uppdraget som de avskildes för.

<p>27 Och när de hade kommit dit, kallade de samman församlingen och berättade om allt vad Gud hade gjort med dem och hur han hade öppnat trons dörr för hedningarna.</p>	<p>Tänk vilken glädje det måste ha varit i församlingen, då de nu fick höra om vad Guds nåd hade utträttat bland hedningarna. De gav äran till Gud. Det var Gud som hade öppnat dörren: trons dörr.</p>
<p>28 Och de stannade ganska länge där hos lärjungarna.</p>	<p>Sannolikt tillbringade de ett halvt år i Antiokia, men för tidpunkten finns olika hypoteser.</p>

2.2. Apostlamötet i Jerusalem (15:1–35)

Kapitel 15

Mötet i Jerusalem	
<p>1 Några som hade kommit ner från Judeen började lära bröderna att de inte kunde bli frälsta, om de inte lät omskära sig enligt seden från Mose.</p>	<p>Dessa, som troligen var troende från fariseernas parti, brukar man kalla judaister eller legalister. Det är dem som Paulus klandrar med stränga ord i Galaterbrevet. Det här var den första verkliga striden med judaisterna.</p>
<p>2 När det nu uppstod oenighet och Paulus och Barnabas kom i allvarlig tvist med dem, beslöt man att dessa två och några andra av dem skulle fara upp till apostlarna och de äldste i Jerusalem för att överlägga med dem om denna stridsfråga.</p>	<p>Det finns olika meningar om tidpunkten: 1) Denna händelse är identisk med den som Paulus beskriver i Gal 2:1–10 ("fjorton år senare"). 2) Gal 2 beskriver ett tidigare besök ("enskilt" – jfr v 4 och 22 som inbegriper hela församlingen), som då skulle vara identiskt med hjälpbesöket i Apg 11:27–30; 12:25 (ca 45–46). De flesta anser att tidpunkten för apostlamötet var 49–50. Lenski håller för att mötet är identiskt med Gal 2 och att det hölls våren 52. Vi kan inte med bestämdhet hävda någon exakt tidpunkt.</p> <p>En så stor stridsfråga som denna kunde inte avgöras av en enskild församling. Det var inte så att Jerusalems församling stod över de andra. Frågan hotade hela kyrkans enhet. Därför utsåg församlingen delegater för överläggning med apostlarna och de äldste i Jerusalem, där Jakob var den ledande.</p>
<p>3 Församlingen utrustade dem för resan, och de for genom Fenicien och Samarien. Där berättade de om hedningarnas omvändelse, och det väckte stor glädje bland alla bröderna.</p>	<p>Det fanns verksamma församlingar längs resrutten, som nu företogs över land. Överallt blev det glädje, och ingen anklagelse kom för att de tog emot hedningarna utan omskärelse.</p>
<p>4 När de kom till Jerusalem, togs de emot av församlingen och av apostlarna och de äldste, och de berättade om allt vad Gud hade gjort med dem.</p>	<p>Judaisterna var tydligen en liten fraktion, eftersom de inte nämns, i motsats till dem som hälsade vittnesbördet med glädje. De nämner ingenting om dispyten med judaisterna. Det kan noteras att församlingen nämns först, före apostlarna och de äldste. Jakob är den ende av de äldste som nämns. I Gal 2 nämns Petrus och Johannes. Där figurerar också Titus som föreslagare, som inte alls nämns i Apg. Möjligen var det en första träff som hölls enskilt med apostlarna som avses i Gal 2:2.</p>

<p>5 Några från fariseernas parti hade kommit till tro, och de steg nu fram och sade att man måste omskära hedningarna och befalla dem att hålla Mose lag.</p>	<p>Dispyten med judaisterna presenteras av dem själva. Deras krav skulle innebära att frälsningen inte sker endast av nåd, utan kräver insatser av människan. Det skulle ha varit ödesdigert om den kristna kyrkan hade accepterat dessa krav.</p>
<p>6 Apostlarna och de äldste samlades då för att behandla frågan.</p>	<p>Nu samlades man till en överläggning, som leddes av apostlarna och de äldste i kraft av sitt ämbete och sin andliga utrustning, men där möjligen även lekmän deltog som åhörare. När det gäller teologi kan inte demokrati råda. Man kan inte rösta om läran, utan där ska Guds uppenbarelse vara domare, och det har också gått snett om lekmän kör över ämbetet i lärofrågor när det försvarar Guds ord. Herden ska gå före hjorden, inte tvärtom.</p>
<p>7 Efter en lång överläggning reste sig Petrus och sade till dem: "Bröder, ni vet att Gud för länge sedan bestämde, att hedningarna genom min mun skulle få höra evangeliets ord och komma till tro.</p>	<p>Vi kan anta att judaisterna mycket aktivt deltog i debatten men de överbevisades. Avgörandet kom när Petrus hänvisade till händelserna kring Kornelius. Paulus och Barnabas hade redan gett sitt vittnesbörd om verksamheten bland hedningarna. Petrus hade också sänt sitt fulla stöd till Antiokia genom Barnabas (11:22). Petrus var inte mötesordförande, utan Jakob, som var församlingens biskop (kyrkoherde). Det hade nu gått ett tiotal år sedan händelserna som han refererar till.</p>
<p>8 Och Gud som känner hjärtat, har vittnat för dem genom att ge den helige Ande åt dem likaväl som åt oss.</p>	<p>Guds vittnesbörd hade varit så tydligt att det inte gick att säga emot (kap 10). Hedningarna hade fått Andens gåva på samma sätt som apostlarna.</p>
<p>9 Han gjorde ingen skillnad mellan oss och dem, sedan han genom tron hade renat deras hjärtan.</p>	<p>Det var alltså ingen skillnad inför Gud på apostlarna och hedningarna. Hedningarna ansågs vara orena av judarna, men deras hjärtan var rena genom tron, de hade fått Kristi rättfärdighet som getts dem genom tron.</p>
<p>10 Varför vill ni då fresta Gud och på lärjungarnas axlar lägga ett ok, som varken våra fäder eller vi själva har kunnat bära?</p>	<p>Nu riktar sig Petrus direkt till judaisterna. Han använder en bild som säger tydligt vad det handlar om. Oket som Mose hade lagt på dem, alltså Guds lag, har ingen kunnat bära. Ingen har kunnat leva fullkomligt enligt Guds stränga lag. Det som man trott sig klara av var att leva enligt de yttre buden och de äldstes stadgar. Omskärelse, förbud att äta oren mat m.m. hade genom Jesu uppfyllelse av lagen blivit adiafora, fria ting som man kunde välja att leva efter eller att låta bli. Den som valde att hålla sig till dessa bestämmelser skulle inte lägga dem som krav på andra.</p>
<p>11 Nej, vi tror att vi på samma sätt som de blir frälsta genom Herren Jesu nåd."</p>	<p>Inga lagbestämmelser kan ge frälsning. Också i GT var det löftet om Frälsaren som frälste genom de förebilder som var inlagda i offren, inte laguppfyllelsen. Den enda frälsningsvägen är Guds nåd i Jesus Kristus, som stryker ut vår skuld utan våra insatser.</p>
<p>12 Då teg alla de församlade, och man lyssnade på Barnabas och Paulus, som berättade om hur stora tecken och under Gud hade utfört genom dem bland hedningarna.</p>	<p>Petrus tystade ner all kritik. Nu fortsatte Barnabas och Paulus med att berätta om sin verksamhet bland hedningarna. Barnabas var sannolikt äldre och mera känd i Jerusalem än Paulus och han talade först. De underströk att det var Gud som hade vittnat genom att låta tecken och under ske bland hedningarna.</p>

<p>13 När de hade slutat tala, sade Jakob: "Bröder, hör på mig.</p>	<p>Jakob talar nu i egenskap av ordförande för överläggningen och lägger fram ett förslag till mötesresolution. Proceduren följer dagens mötesordning: när någon lägger fram en motion eller förslag som blir understött tas det till avgörande, antingen genom enhälligt bifall eller genom omröstning. Det sker genom att ordföranden framställer ett konkret beslutsförslag.</p>
<p>14 Simeon har berättat om hur Gud först såg till att han vann ett folk åt sitt namn bland hedningarna.</p>	<p>Jakob använder Petrus hebreiska namn. Han hänvisar utan förbehåll till att det var Guds plan och verksamhet när hedningar togs in i den kristna kyrkan. Det gällde inte alla, utan dem som han utvalde bland hedningarna.</p>
<p>15 Det stämmer överens med profeternas ord, där det heter:</p>	<p>Jakob tar ytterligare ett vittne, från profeten Amos 9:11f. Detta vittne är helt överens med Petrus, Barnabas och Paulus. Citatet är hämtat från Septuagintas (LXX) läsning, men inte helt ord för ord. Det är möjligt att hela överläggningen gick på grekiska och att Jakob alltså citerade den grekiska översättningen.</p>
<p>16 <i>Därefter skall jag vända tillbaka och åter bygga upp Davids fallna boning. Dess ruiner skall jag bygga upp och jag skall upprätta den igen,</i></p>	<p>Amos skriver "på den dagen", dvs. den dag när den messianska kungadömet upprättas, men Jakob ger en uttolkning. Grekiskan har fyra verb som innehåller sammansättningar av "ana", "åter": vända tillbaka, återuppbygga (två gånger), återupprätta. Davids fallna hydda betecknar det avfalliga Israel, som nu skulle restaureras.</p>
<p>17 <i>för att alla andra människor skall söka Herren, alla hedningar, över vilka mitt namn har nämnts. Så säger Herren, som gör detta,</i></p>	<p>Det verkar som om LXX skulle ha läst "adam" i stället för "Edom" eftersom Edom som finns i den hebreiska texten är ersatt med "människor". Det hebreiska ordet för "söka" liknar "äga" ("ta i besittning"). Det viktigaste här är att hedningarna nämns, de som har utvalts av Herren. Detta är Herrens verk.</p>
<p>18 <i>det som är känt från evighet.</i></p>	<p>Denna vers är i ett fåtal handskrifter kopplad till Amos utsaga, men den finns inte i hebreiskan. Lenski anser att satsen är Jakobs egen bestyrkning av Herrens ord. Orden understryker det som alla nu måste se, att denna profetia som återger Herrens vilja från evighet nu har blivit uppfylld.</p>
<p>19 Därför anser jag att vi inte skall göra det svårt för de hedningar som vänder sig till Gud</p>	<p>De hedningar som vänder sig till Gud är inte egentliga hedningar längre. Det är sådana som är långt borta från Gud. Nu hör de till Guds familj, och har kommit nära (Ef 2:13). Att Jakob inte kompromissar med judaisterna ses av hans formulering, att inte lägga till något extra besvär åt hedningarna.</p>
<p>20 utan endast skriva till dem att de skall avhålla sig från sådant som orenats genom avgudadyrkan, från otukt, från köttet av kvävda djur och från blod.</p>	<p>Dessa fyra punkter innehåller broderliga råd, inte en ny lag. Motiveringen är att dessa hedningar befinner sig i en skärningspunkt mellan den hedniska världen och judarna som ännu har kvar sin gudstjänst och sitt iakttagande av Mose lag. Jakobs framställning är inte någon påvlig förordning. Den är inte heller någon inskränkning av de "Noakidiska lagarna" till fyra – en samling bindande lagar för icke-judar som förbjuder: 1) hädelse av Guds namn (1 Mos 3:1), 2) avgudadyrkan (3:5), 3) stöld (3:6), 4) mord (4:8), 5) sexuellt omoraliska förbindelser (6:1–4), 6) orätta domar (6:5–7), 7) att äta av levande djur (9:3–4).</p>

<p>... avhålla sig från sådant som orenats genom avgudadyrkan ...</p>	<p>Alla kristna hade övergett avgudadyrkan men här handlar det om risken att råka ut för frestelser i samband med offermåltider. Vi vet av 1 Kor 8 att frågan om kött från avgudaoffer var ett stort problem för de första hednakristna. Man firade alla slags avgudar med måltider där man åt offerkött. Det var i sig inte synd att äta sådant kött, men för de svaga var det farligt att se kristna delta i sådana måltider. Därför var det bäst att vara borta för att inte riskera att smittas av frestelser.</p>
<p>... från otukt ...</p>	<p>Guds tio bud förbjuder all otukt. Bakgrund till detta finner vi i 1 Kor 6:13b–20. Problemet var att det ansågs helt rätt bland hedningarna, också bland de mest hedervärda, att gå till tempelprostituerade i samband med offer. Detta ansågs alltså vara något helt oskyldigt och naturligt. Därför behövdes en inskärpning för att påvisa att all otukt är synd.</p>
<p>... från köttet av kvävda djur och från blod.</p>	<p>Dessa två kan betraktas tillsammans, eftersom båda inbegriper blod. 3 Mos 17:10–15; 5 Mos 12:16, 23 innehåller de förbud som utgör bakgrund. Dessa bestämmelser hör till ceremoniallagarna, som Jesus har fullbordat och som därför inte gäller kristna. Det var här inte fråga om att införa några av bestämmelserna i Mose lag, för i så fall hade man blivit tvungna att följa allt. Men för judarna fanns en stark motvilja mot sådan mat, och därför är detta en förmaning till hedningarna att visa hänsyn mot de judekristna. Det är fråga om omsorg om svaga bröder, 1 Kor 8:13; 9:19–23.</p>
<p>21 Ty Mose har i tidigare släktled haft sina förkunnare i alla städer, då han föreläses i synagogorna varje sabbat."</p>	<p>Det som Jakob betonar är en kärleksfull omtanke om kristna i skärningspunkten mellan hedendom och judendom. Judarna, och proselyterna vid porten, hade lärt sig att avsky sådant som hedningarna fann helt naturligt. Det handlar inte här om en kompromiss, för den kristna läran kompromissar aldrig. De judekristna fortsatte inte att gå i synagogan och underkasta sig Mose lag, för de blev snart utdrivna i stor vrede. Det handlar om att de "i tidigare släktled" hade blivit invanda med något som nu hade förändrats, och man behövde ge tid åt mognad i detta.</p>
<p>Brev från församlingen i Jerusalem</p>	
<p>22 Då beslöt apostlarna, de äldste och hela församlingen att bland sig utse några män och sända dem till Antiokia tillsammans med Paulus och Barnabas. De valde Judas, som kallades Barsabbas, och Silas, båda ledande män bland bröderna</p>	<p>Hela församlingen hade nu enats (jfr v 25) och kunde utfärda en resolution från mötet. Man valde en delegation som skulle resa till Antiokia tillsammans med dem som hade kommit därifrån. Man arbetade målmedvetet för enheten i den kristna kyrkan.</p> <p>Judas var antagligen bror till Josef Barsabbas (1:23). Silas hade också det romerska namnet Silvanus och blev Paulus följeslagare. Han var en hellenist och romersk medborgare (16:37).</p>
<p>23 och skickade med dem följande brev: "Apostlarna och de äldste och bröderna hälsar de bröder i Antiokia och Syrien och Cilicien som är av hednisk härkomst.</p>	<p>Grekiskan utsäger att brevet skrevs av Judas och Silas. Brevet följer den tidens praxis: först avsändarna, sedan mottagarna och hälsningen. Apostlarna och de äldste skriver i egenskap av "bröder", det står inte "och bröderna" som från hela församlingen. Att apostlarna och de äldste skriver som bröder anger att de inte vill stå över mottagarna, som är bröder i Kristus. Brevet är ett cirku-lärbrev. Hälsningen är ett vanligt hälsningsord, ungefär: "Hell!"</p>

<p>24 Vi har hört att några som kommit från oss har skapat oro och förvirring bland er med sina uttalanden. Men vi har inte gett dem något uppdrag.</p>	<p>Judaisterna nämns inte vid namn och de räknas inte till avsändarna. De som hade vållat förvirringen i Antiokia är inte representerade. De hade inget uppdrag från den kristna församlingen, vilket är ett kännetecken på en falsk lärare.</p>
<p>25 Därför har vi enhälligt beslutat att utse några män och sända dem till er tillsammans med våra kära bröder Barnabas och Paulus,</p>	<p>Mottagarna får veta att ett viktigt möte har hållits där man hade diskuterat saken och att man var enhälliga i beslutet att sända brevet. Också de som hade framträtt som judaister gav sitt samtycke. Barnabas nämns först och han nämns tillsammans med Paulus för att knyta an till delegationen från Antiokia.</p>
<p>26 dessa som har vågat livet för vår Herre Jesu Kristi namn.</p>	<p>Dessa ges erkännande för sina insatser under lidande. Vi ska inte försumma att erkänna människors insatser när det behövs. Här är det inte högmod eller smicker. Det här är första gången i Apg som den senare standardformen av Jesu namn och titel nämns.</p>
<p>27 Vi sänder alltså Judas och Silas, och de skall muntligen meddela samma sak.</p>	<p>De två som upprättat brevet och som följer med delegationen nämns nu vid namn. De presenteras inte närmare men de har fullmakt att berätta mera i muntlig form.</p>
<p>28 Den helige Ande och vi har nämligen beslutat att inte lägga någon börda på er förutom följande nödvändiga föreskrifter:</p>	<p>Den Helige Ande har inte nämnts tidigare, men finns nu med i en genomarbetad formulering, som säkert har Jesu ord i Joh 16:13 i åtanke. Det subjektiva faktum om den rätta tolkningen, som härrör från Petrus erfarenhet och mötets ståndpunkt, stämmer med det objektiva vittnesbörd som Guds ord ger. Ett beslut som inte stämmer med Guds ord har inte den Helige Ande med.</p> <p>Ordalydelsen kan missförstås så att hedningarna får en viss börda som kompromiss, men så står det inte. De får ingen börda. Egentligen borde slutet av v 28 hänföras till v 29 och börja med ett "endast" eller "emellertid".</p>
<p>29 Ni skall avhålla er från kött som offrats åt avgudar, från blod, från kött av kvävda djur och från otukt. Ni gör rätt om ni undviker sådant. Allt väl!"</p>	<p>Här upprepas det som sagts i v 20. Det handlar om samma inställning till frestelser och risk att bli till anstöt som vi möter i dag. Sådant gör vi också i dag rätt i att undvika.</p> <p>Avslutningen betyder ungefär "var stark", "må väl"; latin: <i>valete!</i></p>
<p>30 De sändes nu i väg och kom ner till Antiokia, där de sammankallade församlingen och överlämnade brevet.</p>	<p>Sannolikt var det ett stort möte när brevet överlämnades och lästes upp.</p>
<p>31 Bröderna läste det och blev glada över den uppmuntran som det gav.</p>	<p>Ordet som översätts "uppmuntran" innehåller betydelsen "tröst", "förmäning", jfr "Hjälparen" (Parakleten).</p>
<p>32 Judas och Silas, som själva var profeter, talade mycket som uppmuntrade och styrkte bröderna.</p>	<p>Judas och Silas fortsatte att undervisa med den särskilda utrustning som Gud hade gett dem och gick noggrant igenom Skrifterna och förklarade hedningarnas förhållande till den kristna tron. Att de var profeter anger deras gåva att tillämpa Guds ord.</p>

<p>33 Och sedan de hade varit där en tid, lät bröderna dem under fridshälsningar vända tillbaka till dem som hade sänt ut dem.</p>	<p>Delegationen hade mottagits på vederbörligt högtidligt sätt och nu tog man också ett officiellt avsked med önskan om frid och med hälsningar till församlingen i Jerusalem.</p>
<p>(34 Men Silas beslöt att stanna där.)</p>	<p>Den här versen finns i några handskrifter men är sannolikt tillagd av någon skrivare utifrån v 40, som anger att Silas åter var i Antiokia.</p>
<p>35 Paulus och Barnabas stannade i Antiokia, där de undervisade och predikade Herrens ord tillsammans med många andra.</p>	<p>I motsats till Judas och Silas stannar Paulus och Barnabas kvar och tar del i undervisning och predikan. Antiokia var väl försedd med äldste, profeter och lärare. Några menar att det var under denna tid som Petrus kom till Antiokia och föranledde händelsen som beskrivs av Paulus i Gal 2. Ett mera troligt alternativ är att detta hände före den första missionsresan, och det är den naturliga tidpunkten om Apg 15 återger en annan händelse än Gal 2.</p>

2.3. Paulus andra missionsresa (15:36–18:22)

Ny missionsresa	
<p>36 Efter några dagar sade Paulus till Barnabas: "Låt oss nu vända tillbaka och besöka bröderna i alla de städer där vi har predikat Herrens ord, och se hur de har det."</p>	<p>Det kan handla om några veckor eller rent av månader innan detta inträffade. Paulus hade för avsikt att göra ett återbesök för att ta hand om de nya församlingarna som grundats på den första missionsresan, men det blev dessutom en mycket längre resa än så. Med den kronologi som vi har antagit börjar resan år 50–51 och varar två-tre år, till våren 53.</p>
<p>37 Barnabas ville också ta med Johannes som kallades Markus.</p>	<p>Markus hade följt med på den första resan som en tjänare, men gav upp när de kom till Perge (13:13). Han ville ge Markus förnyat förtroende.</p>
<p>38 Men Paulus ansåg det inte lämpligt att de skulle ta med sig den som hade lämnat dem i Pamfylien och inte följt med i arbetet.</p>	<p>Vi vet inte den exakta orsaken till varför han lämnade Paulus och Barnabas. Men det gjorde att Paulus inte hade förtroende för honom. Om hans mod sviktade en gång, så kunde det hända igen.</p>
<p>39 Så skarp blev deras tvist att de skildes åt. Barnabas tog med sig Markus och seglade till Cypern.</p>	<p>Den Helige Ande anser det viktigt att nämna om tvisten, som blev så skarp att de två som delat så många och hårda öden i flera år nu skildes åt. Det står ingenting om skarpa ord eller känslor. Det var en överenskommelse mellan män med stark övertygelse om ett rätt handlingsätt. Från detta försvinner Barnabas och Markus från Lukas berättelse. Dessa återvänder till Barnabas hemtrakter. Men genom Paulus brev (1 Kor 9:6, Kol 4:10) hör vi om dem, och han försonas med Markus som blir honom en hjälp (2 Tim 4:11). Genom Barnabas får Markus en ny chans, och Gud visar att också en man som svikit kan få en uppgift. Han blir senare Petrus medarbetare.</p>

<p>40 Men Paulus däremot utsåg Silas och begav sig därifrån, sedan bröderna hade överlämnat honom åt Herrens nåd.</p>	<p>Silas hade återvänt till Jerusalem, men var nu åter i Antiokia och valdes av Paulus till ny medarbetare, med församlingens bistånd. Han var en högt aktad ledare i församlingen i Jerusalem, dessutom en romersk medborgare.</p>
<p>41 Han reste genom Syrien och Cilicien och styrkte församlingarna.</p>	<p>Här omtalas endast med några få ord hur de reste landvägen till Galatien. Han reser nu genom sin hembygd, där han tillbringat ca åtta år efter sin omvändelse innan Barnabas kallade honom till Antiokia. Här framgår att det fanns församlingar i Cilicien under den här tiden, möjligen via de kristna som skingrats under förföljelserna, eller som ett resultat av Paulus tidiga arbete.</p>

Kapitel 16

<p>1 Paulus kom också till Derbe och Lystra. Där fanns en lärjunge som hette Timoteus. Han var son till en troende judinna, och hans far var grek.</p>	<p>Timoteus var från Lystra och hade uppenbarligen blivit omvänd genom Paulus förkunnelse. Han var ung, sannolikt i 20-årsåldern, för ännu ca 15 år senare (1 Tim 4:12) räknas han som en ung man. Hans judiska mor hette Eunice och hans mormor Lois (2 Tim 1:5). De hade undervisat honom i Skrifterna. Sannolikt var hans far död. Att han inte hade omskurits visar att modern inte var särskilt hängiven innan hon blev kristen. Paulus värderade Timoteus mycket högt (Fil 2:20, 22).</p>
<p>2 Bröderna i Lystra och Ikonium talade väl om Timoteus.</p>	<p>Timoteus hade ett gott namn i båda städerna, som hade tätare kontakter med varandra än Lystra och Derbe. Detta omdöme var viktigt.</p>
<p>3 Eftersom Paulus ville ha honom med på resan, tog han och omskar honom av hänsyn till judarna i de trakterna, ty alla kände till att hans far var grek.</p>	<p>Paulus hade vägrat omskära Titus, när judaisterna hävdade att det var nödvändigt för frälsning (Gal 2:3–5). Nu fanns det risk att arbetet bland judarna skulle bli lidande för att Timoteus far var grek, eftersom han inte skulle bli godkänd och därmed inte nå fram till judarna med sitt budskap. Detta skedde för evangeliets skull (för inte ställa onödiga hinder bland icke-troende judar), lika mycket som vägran att omskära Titus skedde för evangeliets skull (dess frihet bland troende judar). Jfr principen i 1 Kor 9:19.</p>
<p>4 När de reste genom städerna, överlämnade de åt bröderna de föreskrifter som apostlarna och de äldste i Jerusalem hade fastställt.</p>	<p>Resolutionen från mötet i Jerusalem delgavs åt alla församlingar efter hand under resan. Här inbegrips säkert också Ikonium och Antiokia i Pisidien.</p>
<p>5 Och församlingarna stärktes i tron, och antalet troende ökade för varje dag.</p>	<p>Tillsammans med Paulus förkunnelse gav instruktionerna från Jerusalem styrka åt församlingarna. "Tron" är här använt i objektiv mening, som troslärans innehåll.</p>

Under Andens ledning	
<p>6 Sedan tog de vägen genom Frygien och Galatien, eftersom de av den helige Ande hindrades från att predika ordet i Asien.</p>	<p>Det finns olika meningar om vilken väg Paulus och Silas tog. Det troliga är att de från Antiochia önskade resa mot sydväst till de stora städerna i provinsen Asien (jfr 19:1), men de hindrades. Syftet med Lukas beskrivning är inte att ge exakt resväg, utan att visa hur Gud ledde dem. Vi får ingen förklaring hur Anden uppenbarade resvägen, men de kunde inte själva välja sin väg. Det står inte att de inte kunde resa genom Asien, utan endast att de inte kunde predika där. De reste först mot norr.</p> <p>Frygien och Galatien är namn på de gamla etniska landskapen. De stannade tydligen inte för någon längre tid på sin genomresa mot norr och Lukas berättar ingenting om någon församling.</p>
<p>7 Och när de nådde Mysien försökte de bege sig till Bitynien, men det tillät inte Jesu Ande.</p>	<p>Mysien låg i nordvästra delen av Mindre Asien och Bitynien österut längs Svarta havet. Nicaea ligger i Bitynien och är möjligen dit de tänkte sig. Här händer samma sak, som vi inte har någon konkret förklaring till. Uttrycket Jesu Ande uttrycker att hela gudomen verkade som en enhet. Anden är utsänd av Fadern och Sonen, som det uttrycks i den nicenska trosbekännelsen (den slutliga formuleringen är från Konstantinopel 381).</p> <p>Det är svårt att beskriva en exakt resrutt utifrån Lukas text. Huvudsaken här är att Gud styr apostlarnas färd i detalj.</p>

<p>8 Då for de genom Mysien ner till Troas.</p>	<p>Troas är ett område med en hamnstad som ligger på Mindre Asiens västkust (rätt nära det antika Troja). De har förhindrats av Anden att förverkliga sina planer. Vad händer härnäst?</p>
<p>9 På natten såg Paulus en syn. En man från Makedonien stod där och bad honom: "Kom över till Makedonien och hjälp oss!"</p>	<p>Ibland uppenbarar Anden sig direkt, andra gånger, som här, i en syn eller en dröm. Makedonien var en romersk provins som omfattade både det grekiska och det jugoslaviska Makedonien. Nu sker en direkt kallelse från Gud att föra evangeliet till Europa. Så tolkade Paulus synen. Att det var en syn motsäger hypotesen att det var Lukas som var makedoniern, hemma från Filippi.</p>
<p>10 När han hade sett denna syn, försökte vi genast ta oss till Makedonien, eftersom vi förstod att Gud hade kallat oss att predika evangeliet för dem.</p>	<p>Nu inleds det första avsnittet där författaren skriver "vi", fram till v 17. Antagligen var Lukas verksam i Troas eller någonstans i närheten. Andra "vi-avsnitt" finns i 20:5–21:25 och 27:1–28:16. Han är alltså nu med i gruppen kring Paulus, som utgörs av minst fyra personer. Vi vet inte varför han fanns just i Troas vid detta tillfälle, och det är tydligt att han redan från tidigare är kristen. Tydligt har ingen församling bildats i Troas.</p>
<p>I Filippi</p>	
<p>11 Vi lade ut från Troas och seglade rakt över till Samotrake och nästa dag till Neapolis</p>	<p>De hade förlig vind, eftersom de på en dag kunde nå ön Samotrake och nästa dag till Neapolis. I 20:6 uppges att det tog fem dagar att segla i motsatt riktning. Vägen till Filippi var Via Egnatia, en fortsättning av Via Appia, vägen till Bosporen. Neapolis var Filippis hamnstad, i dag Kavala.</p>
<p>12 och därifrån till Filippi, som är den ledande staden i denna del av Makedonien och en romersk koloni. I den staden stannade vi några dagar.</p>	<p>Filippi (som hade namngetts efter Alexander den stores far Filip II av Makedonien) var skådeplatsen för den avgörande striden år 42 f.Kr. mellan männen i det andra triumviratet, Octavianus (senare kejsar Augustus), Antonius och Lepidus, och Roms republikaner, och Octavianus grundlade staden med anledning av detta. Som romersk koloni var den autonom och behövde inte betala skatt till Rom. Officiellt språk var latin. Huvudstaden i Makedonien var Amfipolis men Filippi var sannolikt mera känd.</p>
<p>13 På sabbaten tog vi vägen ut genom stadsporten och gick längs en flod, där vi antog att det fanns ett böneställe. Vi satte oss ner och började tala till de kvinnor som hade kommit dit.</p>	<p>Det här var antagligen den första sabbaten efter ankomsten. Det fanns få judar i staden och ingen synagoga. Det var inte lätt att få kontakt med judarna, kanske för att Filippi hade följt Roms exempel och förvisat alla judar. Av v 20–21 förefaller det som om det fanns en antijudisk anda i staden. Det fanns några kvinnor kvar och missionärerna inledde ett undervisande samtal med dem. De föraktade inte den ringa början, och ingenting antyds om besvikelser.</p>
<p>14 En av dem som lyssnade hette Lydia. Hon handlade med purpurtyger och var från staden Tyatira, och hon hörde till dem som fruktade Gud. Och Herren öppnade hennes hjärta, så att hon tog till sig det som Paulus predikade.</p>	<p>Lydia var tydligen en förmögen kvinna, kanske änka efter en handelsman. Purpur är ett dyrt färgämne som kommer från en snäcka, som man brukade dyka efter särskilt i närheten av Tyatira, huvudstad i Lydien på Mindre Asiens västkust. Purpur ansågs vara ett tecken på rikedom. Lydia blev den första som vanns för kristendomen i Europa. Hon var tidigare en judisk proselyt. Nu öppnade Gud hennes hjärta och gav henne tron. Det berättas inte om någon av de andra kvinnorna trodde.</p>

<p>15 När hon och alla i hennes familj hade blivit döpta bad hon: "Kom hem till mig och bo där, om ni anser att jag tror på Herren." Och hon övertalade oss.</p>	<p>Det är en öppen fråga vilka människor som hörde till "hennes hus". Det kan ha varit tjänstefolk, både män och kvinnor med deras barn, och hon kan också ha haft egna barn. Paulus skulle inte ha döpt tjänstefolk på order av deras chef, så de måste också ha kommit till tro. Inbjudan kan ha gjorts i samband med en högtidlig dophögtid.</p>
<p>Paulus och Silas i fängelse</p>	
<p>16 En gång när vi var på väg till bönestället, mötte vi en slavflicka som hade en spådomsande och som skaffade sina herrar goda inkomster genom att spå.</p>	<p>Att spå var en tjänst hos djävulen, likaså att använda flickan för att göra sig inkomster. Det ledde människor bort från att söka Gud i hans ord. Ordagrant står "<i>pneuma pythåna</i>", vilket kan kopplas till den mytiska ormen vid Pytho som förbinds med oraklet i Delfi (oraklet Pythia). Senare har ordet betraktats som buktaleri. Flickan utnyttjades för sina tjänster. Även om djävulen kan imitera tecken och under (2 Tess 2:9) kan han inte i verkligheten känna till framtiden. Varför spådde hon inte att anden snart skulle drivas ut?</p>
<p>17 Hon följde efter Paulus och oss andra och skrek: "De här männen är den högste gudens tjänare, och de förkunnar för er en väg till frälsning."</p>	<p>Flickans beteende var ett sätt att störa predikan av evangeliet. Hon sade sanningen, men utan förtröstan på Gud. I Luk 4:33–34 berättas om en liknande "oren ande" som avslöjade vem Jesus var, men Jesus drev ut sådana andar och förbjöd dem att tala (v 41). Här avslutas det första vi-avsnittet.</p>
<p>18 Så gjorde hon i flera dagar. Men Paulus blev upprörd och vände sig om och sade till anden: "Jag befäller dig i Jesu Kristi namn att fara ut ur henne." Och i samma ögonblick for den ut.</p>	<p>Vi kan tänka oss hur störande flickans beteende var för Paulus och de andra. Det är bara Jesus Kristus som kan befria från djävulens makt. I den kraften drev Paulus ut demonen ur flickan. Det skedde först när Gud uppenbarade för Paulus att han skulle göra så, inte för att han bestämde det. Först behövdes tid att undervisa gruppen hos Lydia, för när detta hade skett några dagar tog möjligheterna slut.</p>
<p>19 När hennes herrar såg att allt hopp om inkomster var ute för dem, grep de Paulus och Silas och släpade dem till torget inför stadens myndigheter.</p>	<p>Man kunde ju tänka att alla nu var glada över att flickan hade befriats från sitt slaveri under demonen. Men hon var människors slav. Flickans herrar såg rent materiellt på saken och insåg att de skulle gå miste om inkomster. De gick till attack mot missionärerna. Först släpades missionärerna till någon sorts polismyndighet.</p>
<p>20 De förde fram dem till stadens domare och sade: "De här männen stör ordningen i vår stad. De är judar</p>	<p>Stadens domare (pretorer, sannolikt två, grek. <i>stratägóí</i>) tog sig an svårare fall. Judarna hade normalt erkännande för sin religiösa verksamhet, men kejsar Claudius hade nyligen förvisat judarna från Rom. De ansågs vålla oordning. Kristendomen hade inget sådant erkännande. Nu anklagade man Paulus och Silas för att de var judar och störde ordningen, inte att de hade drivit ut en ond ande eller att slavägarna hade mist sin inkomst.</p>
<p>21 och förkunnar seder som det inte är tillåtet för oss som romerska medborgare att anta eller följa."</p>	<p>Domarna i staden visste inte att Paulus och Silas var romerska medborgare. Nu inledde man en direkt uppvigling på falska grunder med hänvisning till kejsarens beslut, för man ville ju vara trogen mot kejsaren. De var judar – vi är trogna romerska medborgare! Det skulle räcka som anklagelse fast ingen chans gavs att reda ut hur det verkligen var eller ge möjlighet till försvar.</p>

22 Folket gick också till angrepp mot dem, och domarna slet av dem kläderna och befallde att de skulle piskas.	Eftersom folket rasade mot missionärerna antog domarna att det fanns skäl att straffa dem. Nu såg de med egna ögon att männen hade stört ordningen, fast de i verkligheten hade varit fridsamma och endast drivit ut en ond ande. Men de ordnade ingen rättgång utan utdömde skamstraff och tortyr. Jfr 2 Kor 11:25 och 1 Tess 2:2.
23 De fick många rapp och kastades i fängelse, och fångvaktaren fick befallning att noga bevaka dem.	Denna tortyr var fruktansvärd. Romarna räknade inte slagen likt judarna (40 slag på ett när) utan domarna bestämde hur länge piskningen skulle pågå. Ingen hörde de torterades vädjan om att de var romerska medborgare. De måste lida för kallelsen att vara Jesu apostlar. Fångvaktaren skulle bevaka fångarna extra noga, vilket betyder att han ansvarade för dem med sitt liv.
24 När han hade fått en sådan befallning, satte han dem i det innersta fängelserummet och spände fast deras fötter i stocken.	De placerades i den innersta och värsta av de tre fängelseavdelningarna (<i>tullianum</i>), som var avsedd för dödsdömda fångar. Man spände ut benen i stocken på ett sådant sätt att det snart uppstod kramp. Denna pina fortsatte tills man lösgjorde dem. Det var ett tillstånd som inte var upplagt för lovsång och evangelisation!
25 Vid midnatt var Paulus och Silas i bön och sjöng lovsånger till Gud, och de andra fångarna lyssnade på dem.	Paulus och Silas bad och sjöng lovsånger mitt i sin smärtsamma situation. Enligt verbformerna var bönen och sången samtidig, troligen sjöng de Davids psalmer. Detta var ett vittnesbörd som talade till medfångarna. Situationen var enastående.
26 Plötsligt kom ett kraftigt jordskalv, så att fängelset skakades i sina grundvalar. I samma ögonblick öppnades alla dörrar, och allas bojar lossnade och föll av.	Gud hörde deras böner på ett synligt sätt. I Apg 5 och 12 bland judarna var det en ängel som öppnade fängelseportarna. Här bland hedningar använde Gud ett jordskalv som hade mirakulösa följder. Inte bara deras celldörr, utan alla dörrar öppnades och alla blev fria. Gud kan när han vill använda naturfenomen för sina syften. Nu kunde alla se sambandet mellan lovsången och befrielsen. Guds ord följdes av tecken och under.
27 Fångvaktaren vaknade, och när han fick se att fängelsets dörrar stod öppna, drog han sitt svärd och skulle just ta sitt liv, eftersom han trodde att fångarna hade flytt.	Fångvaktaren såg att dörrarna stod öppna men såg inte fångarna. Han visste att han vid en flykt måste sona sin skuld med det straff som fångarna hade dömts till, dvs. dödsstraff. Det var romarnas sed att försöka ta sitt liv i stället för att utsättas för skam. Vilken kontrast mot fångarnas lovsång med fötterna i stocken och blodiga ryggar!
28 Men Paulus ropade högt: "Gör dig inte något illa! Vi är alla här."	Förunderligt nog hade ingen av fångarna rymt. Antagligen var de så överväldigade av händelsen att de litade på Paulus. Ännu hängde fotbojorna kring deras fötter. Paulus skyndar till för att rädda fångvaktarens liv.
29 Då bad fångvaktaren om ljus och rusade in och föll skräckslagen ner inför Paulus och Silas.	Fångvaktaren bad väktarna, som troligen hade rusat ut i porten vid jordskalvet, att hämta facklor för att själv bedöma situationen. Han hade av lovsångerna och bönerna, och av det som nu hade hänt, förstått att dessa män hade en mäktig kraft. Inför den kraften insåg han sin egen ställning. Vilken situation fångarna fick uppleva: han som kvällen innan hade utsatt Paulus och Silas för den mest fruktansvärda tortyr faller nu ner för deras fötter.

<p>30 Sedan förde han ut dem och frågade: "Ni herrar, vad skall jag göra för att bli frälst?"</p>	<p>Lukas hoppar över en del information som kunde vara intressant: vad hände med de andra fångarna? Troligen lämnade han dem åt väktarna som skötte om att de låstes in igen. En annan obesvarad fråga är vart fångvaktaren förde dem. Till sitt hem? Väckte han sin familj och förde dem ut för att möta de märkliga männen? Hur mycket sade de innan han ställde sin fråga? Vi vet inte annat än att Lukas ville berätta det allra viktigaste: frågan om frälsning. Den frågan var redan aktualiserad av slavflickans utrop under flera dagar.</p> <p>Det här är den viktigaste frågan en människa kan ställa. Många har ställt den frågan efter att Gud talat till dem, kanske genom en hjärtattack, en stroke, cancer eller en olyckshändelse.</p>
<p>31 De svarade: "Tro på Herren Jesus så blir du frälst, du och din familj."</p>	<p>Svaret på frågan är inte: "Gör!", utan: "Tro!" Det svaret har blivit ett standardsvar genom århundraden. Det ges under småtimmarna till en fångvaktare och hans familj genom en fånge som han nyss har torterat. Han överlämnas att förtrösta på Jesus, alla herrars Herre. Det är vad han ska "göra". Den gudomliga frälsningsgåvan finns redan till hands, nu ska han sätta tro till budskapet om den. Det är att förkasta den enda vägen till frälsning. Fångvaktarens tro frälsar inte hans familj, men i antiken höll familjen ihop.</p>
<p>32 Och de predikade Herrens ord för honom och för alla i hans familj.</p>	<p>Nu fick Paulus och Silas predika hela det frälsande budskapet för fångvaktaren och hans familj, mitt i natten. Åter ser vi att predikan riktas personligen till alla, både till fångvaktaren och hans familj.</p>
<p>33 Redan vid denna tid på natten tog fångvaktaren dem med sig och tvättade deras sår. Och han och de som hörde till hans familj döptes genast.</p>	<p>Fångvaktaren visade nu vad evangeliet hade uträttat med honom genom barmhärtighetsgärningar. Han fick också det heliga dopet tillsammans med sitt husfolk. Det finns ingen antydning om att dopet skulle ha skett med neddoppning, t.ex. efter att Paulus och Silas först hade badat i ett kar. Här är ett nytt exempel på att hela familjen och alla i huset döptes. Det kan verka förhastat, men apostlarna visste att det inte var för tidigt.</p>
<p>34 Sedan förde han dem upp till sin bostad och dukade ett bord, jublande glad över att han med hela sin familj hade kommit till tro på Gud.</p>	<p>Det verkar som om tvättningen och dophögtiden skedde på gården, varifrån man nu går in i bostaden. Apostlarna var säkert mycket hungriga och fick nu en god bit mat. Kontrasten mellan förskräckelsen några timmar tidigare och den nyfunna glädjen i tron är påtaglig.</p>
<p>35 När det blev dag skickade domarna sina rättstjänare och lät säga: "Frige de där männen!"</p>	<p>Vi vet inte hur domarna nu kommit underfund med att de hade fängslat Paulus och Silas på falska grunder. Antagligen hade dessa bett om att få återvända till fängelset och vänta på rättegång för att inte fångvaktaren skulle råka illa ut.</p>
<p>36 Fångvaktaren framförde detta till Paulus och sade: "Domarna har sänt bud att ni skall frigges. Så kom nu ut och gå i frid!"</p>	<p>Fångvaktaren var glad att få meddela beskedet om frigivning. Hälsningen, att gå i frid, uttrycker en kristen fridshälsning bröder emellan.</p>

<p>37 Men Paulus sade till dem: "De har låtit piska oss offentligt, utan dom och rannsakan, fast vi är romerska medborgare, och de har kastat oss i fängelse. Och nu vill de låta oss gå i hemlighet. Å nej, de får själva komma och föra ut oss."</p>	<p>Paulus gjorde inte detta för att rentvå sig själv och Silas, utan för att statuera ett exempel, att det som de hade gjort inför hela staden inte var något lagbrott. Det var viktigt med tanke på den kommande verksamheten. Däremot var det ett allvarligt brott av domarna att inte ordna en laglig rättegång utan bara låta sig uppgas av mobben och dessutom låta piska romerska medborgare.</p>
<p>38 Rättstjänarna framförde detta till domarna. När dessa fick höra att de var romerska medborgare blev de förskräckta.</p>	<p>Myndigheterna kunde nu ha anklagats för att ha kränkt romerska medborgares rätt. Detta brott kunde leda till dödsstraff för dem.</p>
<p>39 De kom och talade vänligt till dem och förde ut dem och bad dem lämna staden.</p>	<p>Domarna gjorde som Paulus önskat. Vi vet inte orsaken till att de bad dem lämna staden, men man anar att de vill sopa affären under mattan snarast möjligt.</p>
<p>40 När Paulus och Silas hade kommit ut ur fängelset gick de hem till Lydia. Där träffade de bröderna och gav dem uppmuntran och tröst. Sedan for de vidare.</p>	<p>Paulus och Silas ville ännu träffa den kristna församlingen. De reste sedan iväg, inte för att domarna hade krävt det, utan för att arbetet där nu var färdigt för deras del. En blomstrande församling hade bildats. Lukas och Timoteus stannade kvar för att undervisa och tjäna i församlingen. Vi möter Timoteus igen i 17:14, Lukas först i 20:5 (ett nytt vi-avsnitt).</p>

Kapitel 17

I Tessalonika och Berea	
<p>1 De tog vägen över Amfipolis och Apollonia och kom till Tessalonika, där judarna hade en synagoga.</p>	<p>Vägen Via Egnatia gick genom dagens norra Grekland i öst-västlig riktning. Vägen är delvis ännu synlig i dag. Från Filippi till Amfipolis är det ca 50 km och därifrån till Apollonia ungefär lika långt. Till Tessalonika (som numera oftast kallas Saloniki) var det ytterligare ca 60 km. Det kunde ta en dag eller två att resa mellan varje stad. Tessalonika var huvudstad i dåtidens Makedonien och hade en befolkning på över 200 000 människor.</p>
<p>2 Till dem gick Paulus som han brukade, och under tre sabbater samtalade han med dem utifrån Skrifterna</p>	<p>Lukas nämner att Paulus samtalade med judarna under endast tre sabbater. Det var en kort tid, men resultat nåddes i huvudsak under dessa tre tillfällen. Han följde det mönster som vi har sett tidigare.</p>
<p>3 och förklarade och visade att Messias måste lida och uppstå från de döda. Och han fortsatte: "Denne Jesus som jag predikar för er, han är Messias."</p>	<p>Också vi har detta som huvudsak i vår förkunnelse: profetiorna om Messias är fullbordade i Jesus Kristus. Judarna har än i dag svårt att förklara t.ex. Jes 53, för de vet inte vem detta handlar om.</p>

<p>4 Några av dem blev övertygade och slöt sig till Paulus och Silas. Därtill kom ett stort antal greker som fruktade Gud och inte så få kvinnor av förnäm släkt.</p>	<p>Nu sker en församlingsbildning: några judar, inte alla, blev övertygade, men till församlingen anslöt sig också ett större antal proselyter vid porten. Bland dem fanns kvinnor av förnäm släkt. Sådana brukade ha en tendens att söka sig till judendomen. Nu uppstår en separation från synagogan.</p>
<p>5 Men judarna blev avundsjuka och tog med sig en del löst folk från gatan och ställde till upplopp och oroligheter i staden. De stormade fram mot Jasons hus och sökte efter Paulus och Silas och ville föra ut dem till folkmassan.</p>	<p>Åter är det avundsjuka som gör att judarna tänder till. Den kristna församlingen drar sig bort från synagogan och man upplever konkurrens. Det får inte ske. Judarna lyckas få med sig folk från gator och torg som knappast inser vad de håller på med. Antagligen är Jason en jude som blivit kristen och som nu härbärgerar missionärerna. Folkmassan (grek. <i>dämos</i>) är här en oordnad folkförsamling, medan <i>ekkläsia</i> (19:39) är en lagligt sammankallad beslutande församling.</p>
<p>6 Men när de inte fann dem, släpade de Jason och några andra bröder till stadens styresmän och skrek: "Nu är de här också, de som har vänt upp och ner på hela världen,</p>	<p>Här används termen "politarker" som inte har påträffats någon annanstans i grekisk litteratur, men som finns på ett antal inskriptioner. Så länge man inte hade påträffat inskriptionerna ansåg man att Lukas hade ett fel här. Politarkerna var ett råd av fem eller sex borgmästare. Vid sidan av dem fanns senaten och folkförsamlingen. Paulus och Silas var borta, men Jason och några andra fick nu lida för evangeliet. Nyheter från Filippi, kanske också från andra orter där upplopp hade skett, hade nått Tessalonika.</p>
<p>7 och Jason har tagit emot dem. De handlar alla mot kejsarens påbud och säger att en annan, en som heter Jesus, är kung."</p>	<p>På samma sätt som hädelse mot Gud var den värsta synden för judarna var den värsta tänkbara anklagelsen inför romarna att man ställde någon annan över kejsaren. Det var en direkt lögn. Nu anklagade man Jason för att ha härbärgerat upprorsmakare. Judarna hoppades kanske att politarkerna skulle handla som Pilatus och inte riskera att någon hotade relationerna till kejsaren.</p>
<p>8 Folket och styresmännen blev förskräckta när de hörde detta,</p>	<p>Judarna överdrev. Politarkerna hade inte hört om något sådant. Men lät sig inte uppviglas som i Filippi utan höll huvudet kallt.</p>
<p>9 och sedan Jason och de andra hade ställt borgen frigavs de.</p>	<p>Nu erlade Jason och de andra bröderna borgen i form av pengar (böter) med löfte om att Paulus och Silas skulle lämna staden. Politarkerna vågade inte ta risken att släppa dem med mindre.</p>
<p>10 Redan samma natt skickade bröderna i väg Paulus och Silas till Berea. Så snart de kom dit gick de till judarnas synagoga.</p>	<p>En grupp bröder följer med till Berea, ca 80 km bort och i ett annat distrikt. Av hänsyn till Jasons löfte kan de inte mera återvända, men Paulus skriver två brev till tessalonikerna som visar hur församlingen utsätts för lidande. Vi möter Jason i Rom 16:21, där han är med Paulus i Korint. Aristarkus och Sekundus nämns i 20:4 och Aristarkus är följeslagare på resan till Rom, Apg 27:2. Enligt v 14 ansluter sig Timoteus, som stannat i Filippi, något senare till de andra i Berea. Enligt 1 Tess 3 sändes han tillbaka från Athen och återvände med goda nyheter.</p>

<p>11 Judarna där var mer öppna än de i Tessalonika. De tog emot ordet med all villighet och forskade dagligen i Skrifterna för att se om det kunde förhålla sig så.</p>	<p>Det här är ett av de finaste avsnitten i missionshistorien. Judarna i Berea var ädlare på det viset att de inte var avundsjuka och förkastade budskapet, utan forskade grundligt i Skriften (LXX) för att se om det stämde med profeternas budskap. Så måste vi göra med all förkunnelse. Var och en som studerar Skriften kan få en rätt insikt, eftersom Skriften är klar.</p>
<p>12 Många av dem kom till tro, likaså ganska många ansedda grekiska kvinnor och män.</p>	<p>Här uppstår nu en ganska stor församling, som till en början bestod av judar och ett ansevärt antal proselyter vid porten. Av dem var det flera kvinnor än män. Dessa utgjorde nu basen för mission också bland hedningarna.</p>
<p>13 Men när judarna i Tessalonika fick veta att Guds ord predikades av Paulus också i Berea, kom de dit och hetsade upp massorna och ställde till oro.</p>	<p>Nu händer samma sak som i Lystra: judar som retat upp sig på tidigare besökta orter fick höra om framgång, och så kommer de och uppviglar mobben. Det står inget om att judarna i Berea deltog.</p>
<p>14 Bröderna sände då genast i väg Paulus ner mot kusten, men Silas och Timoteus stannade kvar där.</p>	<p>Nu vidtog man genast åtgärder, med lärdom från det som skedde i Tessalonika. Denna gång sänds bara Paulus. Timoteus hade stannat i Filippi men hade två gånger kommit med gåvor från Filippi (Fil 4:16) och nu anslutit sig i Berea. Silas och Timoteus stannar kvar för en kort tid. Ovanligt nog nämner inte Lukas hamnstaden, och därför är bibeltolkarna oense om Paulus reste landvägen till Athen eller över havet.</p>
<p>Paulus i Athen</p>	
<p>15 De som följde Paulus förde honom ända till Athen. Och de vände tillbaka med beskedet att Silas och Timoteus skulle komma till honom så snart som möjligt.</p>	<p>Troligen reste Paulus sjövägen till Athen tillsammans med några följeslagare. Lukas ger inga exakta besked om hur Paulus medarbetare reste, men vi kan dra slutsatser också från hans brev. (Se Fil 4:16; 1 Tess 3:1–6; även Apg 18:5; 19:22; 20:4.)</p>
<p>16 Medan Paulus väntade på dem i Athen, blev han upprörd i sin ande, när han såg hur fylld staden var med avgudabilder.</p>	<p>Athen hade några århundraden tidigare varit centrum för de filosofiska skolorna och hade ännu stor ryktbarhet. Där fanns minnen av filosoferna Sokrates, Platon och Aristoteles, dramatikererna Sofokles och Euripides samt retorikern Demosthenes. Uppe på Akropolis stod det praktfulla templet Parthenon. Men Athen var numera bara en stad bland andra i provinsen Akaja, där Korint var huvudstad. All konst och kultur kretsade kring de grekiska gudarna. Paulus beundrade inte detta i ödmjukhet, utan såg det som hednisk skamlighet som evangeliet skulle besegra. Det var inte bara att det fanns mängder av avgudabilder, utan den anda som fanns bakom och hörde ihop med dessa.</p>
<p>17 Han samtalande nu i synagogan med judarna och med dem som fruktade Gud och dessutom varje dag på torget med dem som han träffade där.</p>	<p>Paulus gjorde som han brukade, dvs. gick till synagogan. Lukas berättar inget annat om synagogan eftersom hans syfte nu är att visa det speciella som hände i Athen. Torget var inte bara en marknadsplats. Där kunde han samtala med många som lade sitt öra till allt som verkade intressant.</p>

<p>18 Även en del filosofer, både epikureer och stoiker, diskuterade med honom och en del sade: "Vad kan den där pratmakaren vilja säga?" Andra sade: "Han tycks vara en som förkunnar främmande gudar." Detta sade de, eftersom han predikade evangeliet om Jesus och uppståndelsen.</p>	<p>När Paulus samlade omkring sig åhörare drogs också ledande filosofer till honom. <i>Epikureerna</i> (efter <i>Epicuros</i>, 341–270 f.Kr.) var materialister och ateister som räknade njutning och lycka som det högsta goda. Vägen dit gick genom dygderna och resultatet blev själviskhet och sensualism. Stundens njutning betydde mer än av de eviga värdena. "Ät, drick och var glad, för i morgon ska vi dö!" <i>Stoikerna</i> (stoicismen grundades av <i>Zenon</i>, samtida med Epicurus) var panteister: materien kan inte separeras från gudomen. De upphöjde förnuftet och ansåg att man skulle undertrycka sina behov och leva av naturen. Stoikernas filosofi var stolthet. Självmord upphöjdes till en ära.</p> <p>En del av åhörarna ansåg Paulus vara en "babblare" som plockade upp korn av visdom här och där (ordagrant "fröplockare"). Möjligen uppfattade de uppståndelsen (<i>anastasis</i>) som namn på en gudinna. Athenarna var intresserade av allt nytt för dagen och såg inte det som Paulus undervisade som något olagligt, likt romarna. Man lyssnade artigt till hans framställning.</p>
<p>19 Och de tog honom med sig upp till Areopagen och sade: "Kan vi få veta vad det är för en ny lära du förkunnar?"</p>	<p><i>Areios Pagos</i> betyder guden Ares kulle (Mars i romersk mytologi) och hade gett namn åt Atens högsta råd, <i>Areopagen</i>. Eftersom kullen i själva verket är en ganska otillgänglig klippa var det knappast där man samlades. Det har diskuterats om Paulus drogs inför domstolen, men orsaken till sammankomsten var nyfikenhet, inte fientlighet. Nu gavs han tillfälle att presentera evangeliet både för Areopagen, antingen ett formellt eller informellt möte, och för folkmassan som var samlad.</p>
<p>20 Det är underliga ting du låter oss höra. Nu vill vi veta vad det egentligen rör sig om."</p>	<p>Det är det nya i Paulus undervisning som attraherar athenarna. De vill få en utförlig beskrivning av hans lära.</p>
<p>21 Athenarna liksom främlingarna där ägnade nämligen all sin tid åt att tala om och lyssna till senaste nytt för dagen.</p>	<p>Denna beskrivning stämmer bra med andra vittnens karaktäristik av Athen vid denna tid. Hade man inte tid för annat så kunde man åtminstone ägna tid åt det nyaste. Och inget gavs tid att växa fast ordentligt och tas på allvar.</p>
<p>Paulus tal på Areopagen</p>	
<p>22 Paulus ställde sig nu mitt på Areopagen och sade: "Athenare, jag ser av allting att ni är mycket religiösa.</p>	<p>Orden kan förstås både som "mitt på" och "mitt framför/bland". Paulus hade nu ett tillfälle att framföra evangeliet till de högsta i Athen och till alla dessa människor som nu hade samlats i avsikt att höra honom. Vilket tillfälle! Vad skulle du ha predikat? Paulus utgår från situationen, predikar först om Guds allmänna uppenbarelse, sedan om domen och vikten av omvändelse. Hans avslutning blir hängande i luften denna gång, men eftersom bland annat Dionysius, en av Areopagens medlemmar, blev kristen hade hans predikan effekt.</p>

	<p>Tilltalet brukade användas av den tidens retoriker: "Athenska män!" Det fanns tre klasser: medborgare som hade rätt att delta i folkförsamlingen och inneha ämbeten, främlingar utan sådana rättigheter och slavar. Det är bara den förstnämnda gruppen som Paulus tilltalar, eftersom det hade varit mot etiketten att göra annat. Ordet som brukas för religiös kan också avse vidskeplig, men här används det som aktning för det gudomliga. Det var en helt uppenbar sanning för alla. I Athen fanns långt fler synliga exempel på tillbedjan av gudar än i andra städer. Inte ens "ateistiska" filosofer kunde tillåta sig att uttala sig negativt om någon av de grekiska gudarna.</p>
<p>23 När jag har gått omkring och sett era gudabilder, har jag nämligen också funnit ett altare med inskriften: Åt en okänd gud. Vad ni alltså tillber utan att känna, det predikar jag för er.</p>	<p>Det altare som Paulus fäst sig vid bar inskriften "<i>Agnåstå Theå</i>", vilket trots avsaknad av artikel inte anger "någon" okänd, utan en bestämd Gud. Man känner inte hans namn eller verk, men man räknar med att han finns. Denna utgångspunkt är en perfekt inledning på predikan. Paulus kan nu hänvisa till detta altare och öppna för predikan om den ende Guden utan att ringakta deras gudar i detta sammanhang.</p>
<p>24 Gud är den som har skapat världen och allt som är i den. Han som är Herre över himmel och jord bor inte i tempel som är gjorda av människohand.</p>	<p>Paulus utgår från den allmänna uppenbarelsen, för en hänvisning till Skriften skulle vara nonsens för dessa hedningar. Men här talar han inte allmänt om gudar, utan om Gud, som athenarna hade rest sitt altare till.</p>
<p>25 Inte heller låter han betjäna sig av människohänder som om han behövde något, han som åt alla ger liv och anda och allt.</p>	<p>Hedningarnas tanke var att de skulle tjäna Gud via sina bilder. Men Gud är den som handlar, han är inte objekt för vårt handlande. Han är den suveräne, som är alltings upphov och förutsättning.</p>
<p>26 Och han har av en enda människa skapat alla människor och folk, för att de skall bo över hela jorden. Han har fastställt bestämda tider och utstakat de gränser inom vilka de skall bo,</p>	<p>Athenarna ansåg att de tillhörde en ursprungsbefolkning, men Paulus inskräper alla människors samma ursprung från Adam. Grupper av människor har flyttat runt jorden, men allt är underställt Gud som leder allt som han har bestämt.</p>
<p>27 för att de skall söka Gud, om de möjligen skulle kunna treva sig fram till honom och finna honom, fastän han inte är långt borta från någon enda av oss.</p>	<p>Guds yttersta syfte med människorna är att de ska söka Gud. Underförstått: de har tappat kontakten till honom. Att athenarna har rest altaret åt en Gud som de inte känner är bevis för det. Människan kan genom den naturliga gudskunskapen, allmänna uppenbarelsen, känna Gud i hans allmakt, allvishet, rättfärdighet m.m. Inbyggt i hans ord är en anklagelse: varför har de inte hittat honom?</p>

<p>28 Ty i honom är det vi lever, rör oss och är till, så som även några av era egna skaldar har sagt: Vi är av hans släkt.</p>	<p>De flesta av Athens filosofer var panteister. Paulus hänvisar till lyssnarnas egen filosofi för att visa hur Guds allmakt sträcker sig ända till människans liv, handlingar och existens. <i>Epimenides</i> från Kreta (ca 600 f.Kr.) uttryckte den första satsen (<i>Epimenides</i> är även känd för paradoxen <i>Lögnaren</i> (Tit 1:12), skalden <i>Aratos</i> från Cilicien (verksam i Makedonien) och stoikern <i>Kleanthes</i> (200-talet f.Kr.) den andra. Men Paulus citerar bara andra halvan av en hexameter-rad, där den första hänvisar till Jupiter.</p>
<p>29 Är vi nu av Guds släkt bör vi inte tänka oss att gudomen liknar något av guld, silver eller sten, en bild som kommit till av mänsklig konst och fantasi.</p>	<p>Den självklara konsekvensen av detta är att Gud inte kan vara något som är lägre än människan, föremål som människan har skapat av materia. Paulus nedvärderar inte konsten som sådan, utan visar att Gud måste vara högre än det som människan skapar av lägre ting. Inga bilder kan beskriva Gud. Men fastän filosoferna kunde acceptera det hade de inget att sätta i stället.</p>
<p>30 Gud har länge haft överseende med okunnighetens tider, men nu befaller han människorna att de alla och överallt skall omvända sig.</p>	<p>Nu övergår Paulus till den särskilda uppenbarelsen. Eftersom han talar till hedningar hoppar han över profeternas utsagor i GT. Han går direkt till omvändelsepredikan på grund av det han har sagt, att de borde ha lärt känna Gud i hans allmänna uppenbarelse. Och här kommer det nya: det gäller alla och överallt. Att vara okunnig är inte det samma som att vara oskyldig, men Gud har haft tålmod fram till denna dag.</p>
<p>31 Ty han har fastställt en dag då han skall döma världen med rättfärdighet genom den man som han har bestämt till det, sedan han erbjudit tron åt alla genom att uppväcka honom från de döda."</p>	<p>Mellan okunnighetens tid och domen kommer nuet, när det är tid för omvändelse, och den dagen hade nu kommit. Nu kommer Paulus till evangelium om Frälsaren, även om han inte direkt namnger honom. Kärnan i förkunnelsen är domen och Jesu uppståndelse. Det är Gud som dömer, men han gör det genom en man som han har bestämt till det. Vem var det? Åhörarna ville inte veta.</p>
<p>32 När de hörde Paulus tala om uppståndelsen från de döda, började några håna honom, men andra sade: "Vi vill höra dig tala om detta en annan gång."</p>	<p>Här kom Paulus in på kontroversiella saker och nu slutade man lyssna. Han fick inte tillfälle att predika om Kristi ställföreträdande död och uppståndelse. Några avfärdade hans budskap direkt. Andra var mera artiga och föreslog att han skulle återkomma en annan dag. I Athen var man kultiverad. Det blev ingen folkstorm eller förföljelse.</p>
<p>33 Därmed lämnade Paulus dem.</p>	<p>Några har tänkt att Paulus misslyckades och lämnade Athen i besvikelse. Han hade inte haft en vanlig Kristus-centrerad predikan, men sådana skulle han härefter alltid hålla. Första Korintierbrevet börjar med en försäkran att han alltid predikar Kristus som korsfäst.</p>
<p>34 Men några män slöt sig till honom och kom till tro, bland dem Dionysius, som var medlem av Areopagen, och en kvinna som hette Damaris och några till.</p>	<p>Men fastän det inte blev någon stor församling uppstod likväl en kristen församling i Athen. Evangeliet bar frukt. En av av rådsmedlemmarna blev omvänd. Att en kvinna namnges bland dem som kom till tro utsäger att hon var en framstående kvinna i staden. Vi hör inte något om församlingen i Athen längre fram, men det är sannolikt att Paulus stannade en tid.</p>

Kapitel 18

Paulus i Korint	
1 Sedan lämnade Paulus Athen och kom till Korint.	Korint var huvudstad i provinsen Akaja. I förhistorisk tid fanns ett statsförbund med tolv städer. Korint förstördes 146 f.Kr. men byggdes igen upp av Julius Caesar år 46 f.Kr. och gjordes till en koloni med en befolkning av greker, romare och judar, en kvarts miljon plus 400 000 slavar. Korint ligger på det smala näset mellan Egeiska havet, med hamnstaden Kenkrea, och Joniska havet och är porten till halvön Peloponnesos. Numera finns en kanal över näset. Korint var den ledande handelsstaden med en massa kulturer. Den var den sexuella lösaktighetens stad. Den gamla staden hade haft 1000 kvinnliga slavar som var fritt tillgängliga för främlingar. Flera grekiska ord är härledda från stadens namn i olika betydelser av sexuell omoral. Här finns bakgrunden till Rom 1:18–32.
2 Där träffade han en jude vid namn Akvila, född i Pontus, och hans hustru Priskilla. De hade nyligen kommit från Italien, eftersom Klaudius hade gett befallning om att alla judar skulle lämna Rom. Till dessa båda kom nu Paulus,	Akvila och Priskilla blev viktiga medarbetare för Paulus. De hade samma yrke, och det är hans utkomst under den 1,5 år långa vistelsen här. Pontus är en romersk provins vid Svartahavskusten. Notera hur detta par kunde flytta fritt: Pontus–Rom–Korint–Efe-sus–Rom. Klaudius regerade 41–54. Först var han väl sinnad mot judarna. Agrippa var ännu år 49 i goda böcker med kejsaren, och utvisningen skedde troligen efter det. Efter Klaudius död återvände judarna till Rom.
3 och då han hade samma yrke som de, stannade han hos dem och arbetade. De var nämligen tältmakare.	Vi vet inte om Akvila och Priscilla blev kristna redan i Rom eller om de var de första som blev omvända genom Paulus. Paulus fick kontakt med dem genom synagogan och blev särskilt förtrogen med dem via sitt hantverk, så han bodde hos dem. Han hade sannolikt lärt sig hantverket i Tarsus i sin ungdom. Det kunde gälla både tält och segel, eventuellt annat arbete i läder.
4 Varje sabbat förde han samtal i synagogan och övertygade både judar och greker.	Paulus arbetade med sitt hantverk under vardagarna och evangeliserade i synagogan på sabbaterna. Grekerna var proselyter vid porten. Ordet för "övertygade" kan också läsas "försökte övertyga".
5 När Silas och Timoteus kommer från Makedonien, var Paulus helt upptagen med att predika ordet och vittna för judarna att Jesus är Messias.	Paulus hade enligt 1 Tess 3 sänt Timoteus till från Athen till Tessalonika, och Silas sannolikt till Filippi. När de kom till Korint hade Paulus arbete ändrat karaktär: nu var han helt sysselsatt med predikan och undervisning av judarna. Med hänvisning till 1 Kor 9:15 var det sannolikt hans egna besparingar från förvärvsarbetet som han kunde förlita sig på.
6 Men de gick emot honom och hånade honom. Då skakade han sina kläder och sade till dem: "Ert blod skall komma över era egna huvuden. Jag är utan skuld. Från och med nu går jag till hedningarna."	Nu nåddes brytpunkten i Korint, som också tidigare på andra ställen. Att skaka kläderna är en symbolhandling (inomhus) som motsvarar att skaka dammet av sandalerna (utomhus). Dammet som skakas av blir kvar som ett vittne mot dem som inte tog emot evangeliet. Det är de som själva är orsaken till fördömelse.

<p>7 Och han gick därifrån och tog in hos Titius Justus, en man som fruktade Gud och som hade ett hus alldeles intill synagogan.</p>	<p>Titius, en proselyt, var sannolikt en förmögen romersk medborgare med ett stort hus, som råkade finnas precis intill synagogan. Han har möjligen antagit sitt efternamn ("den rättfärdige") när han blev proselyt. Det är inte säkert att Paulus flyttade bort från Akvila och Priscilla, utan att huset avser församlingens samlingsplats.</p>
<p>8 Krispus, föreståndaren för synagogan, och hela hans familj kom till tro på Herren. Även många andra korintier som lyssnade kom till tro och döptes.</p>	<p>Krispus var en av flera ledare för synagogan (jfr pluralformen i 13:15) och blev döpt av Paulus med hela sin familj (1 Kor 1:14). De nya kristna var troligen hedningar och många av dem hade sannolikt familj.</p>
<p>9 En natt sade Herren i en syn till Paulus: "Var inte rädd, utan tala och tig inte!"</p>	<p>Det är möjligt att Paulus började tänka på att fortsätta, innan judarna hann ställa till med upplopp som i andra städer. Men Gud uppmuntrar honom. Han ska inte vara rädd för att hans undervisning ska leda till förföljelse, men inte heller provocera.</p>
<p>10 Jag är med dig, och ingen skall angripa dig och göra dig något ont, ty jag har mycket folk här i staden."</p>	<p>Han ger honom också en direkt befallning att stanna kvar och fortsätta sin verksamhet. Paulus får vid flera tillfällen direkt ledning genom uppenbarelser. Vi kan normalt inte räkna med sådant. Gud leder sitt verk även om han gör det indirekt.</p>
<p>11 Och han stannade där i ett år och sex månader och undervisade dem i Guds ord.</p>	<p>18 månader är den totala tiden som Paulus vistades i Korint, sannolikt från hösten 51 till våren 53. I 2 Kor 1:1 talar Paulus om "alla de heliga i hela Akaja". Av 2 Kor 1:19 ser vi att Silas (Silvanus) och Timoteus deltog och de predikade i olika städer. Under den här tiden skrevs troligen Galaterbrevet och de två breven till Tessalonikerna.</p>
<p>Paulus inför Gallios domstol</p>	
<p>12 När Gallio var landshövding i Akaja, gick judarna till gemensamt angrepp mot Paulus och drog honom inför domstol</p>	<p>Lucius Junius Gallio var adopterad av en romare med samma namn, men hans far hette Lucius Annaeus Seneca. Hans bror blev känd politiker, filosof och poet i Rom under namnet Seneca. Inskrifter nära Delfi bekräftar att Gallio var prokonsul. Han kom till Korint före första maj 52 och tjänstgjorde ett år. Dessa fynd har varit betydelsefulla för att fastställa kronologin i Apg. Tillvägagångssättet liknar Filippi (16:19) mer än Tessalonika (17:5). Paulus ställs inför en prokonsul för andra gången, men under helt annorlunda omständigheter än på Cypern (13:7).</p>
<p>13 och sade: "Den här mannen förleder folk att dyrka Gud i strid mot lagen."</p>	<p>Judarna hade laglig rätt att utöva sin religion. Paulus anklagas inte för att ha överträtt romersk lag, utan att förleda till en form av gudsdyrkan som inte rymdes inom judarnas lagliga rätt. De kunde förstås inte berätta att Paulus hävdade att Jesus var den Messias som judarna förväntade.</p>
<p>14 Just som Paulus skulle ta till orda, sade Gallio till judarna: "Om det vore fråga om något brott eller något illdåd skulle jag naturligtvis ta upp ert klagomål, ni judar.</p>	<p>Paulus väntade på sin lagliga rätt att försvara sig, men Gallio avfärdar målet. Han har nyligen kommit från Rom, därifrån judarna hade blivit utvisade, och nu står han inför ett judiskt trätomål. Han har många andra frågor att behandla, sådana som hör till hans egentliga område. Han känner väl till varför judarna blev utvisade och vill markera att han inte vill ha något sådant i Korint.</p>

<p>15 Men gäller det tvistefrågor om ord och namn och er egen lag, då får ni själva avgöra saken. I sådana tvister vill jag inte vara domare.”</p>	<p>Gallio anför tre saker Gallio: ord (logos, närmast den judiska läran), namn (judiska auktoriteter, möjligen anspråket på att Jesus är Messias) och lagen (den judiska Toran). Man har ofta uppfattat Gallio som en rättrådig kämpe för ett åskiljande av stat och religion, men här handlar det om att han vill statuera exempel för att inte behöva befatta sig med judiska tvister.</p>
<p>16 Och han drev bort dem från domstolen.</p>	<p>Tydligen gav sig judarna inte iväg, utan han måste använda rättstjänarna för att driva ut dem med våld.</p>
<p>17 Alla grep då synagogföreståndaren Sostenes och misshandlade honom framför domarsätet, utan att Gallio brydde sig om det.</p>	<p>Sostenes var judarnas anförare, en av synagogans ledare. Vilka var ”alla”? Det kan ha varit alla greker eller rättstjänarna, eftersom Gallio inte kunde ha tolererat att judarna själva misshandlade en av de sina mitt framför domarsätet. Namnet Sostenes nämns i 1 Kor 1:1. Han kan ha varit samma person.</p>
<p>Tillbaka till Antiokia</p>	
<p>18 Paulus stannade i Korint ännu någon tid. Därefter tog han avsked av bröderna och avseglade till Syrien i sällskap med Priskilla och Akvila, sedan han i Kenkrea hade låtit raka sitt huvud. Han hade nämligen avlagt ett löfte.</p>	<p>Paulus stannade totalt 18 månader i Korint och bygger upp en stor församling. Han nämner ingenting om förföljelser i sina brev till korintierna. Man inledde segelsäsongen efter den 10 mars. Priskilla och Akvila följde med på resan till Efesus. Varför nämns Priskilla först? De gånger detta sker beror det oftast på att Priskilla var den som mest hjälpte Paulus med undervisning av nya i tron. Här kan det också bero på att grammatiken gör det möjligt att det är Akvila som har avlagt ett nasirlöfte i något sammanhang och rakar sitt huvud. Den vanliga tolkningen är att det är Paulus som har avlagt löftet. Vi vet inget mer om detta, men det visar att han visade respekt mot judiska lagar – ”för judarna har jag blivit som en jude” (1 Kor 9:20).</p>
<p>19 De kom till Efesus, och där lämnade han dem. Självgick han in i synagogan och samtalande med judarna.</p>	<p>Efesus var vid den tiden den viktigaste staden i provinsen Asien. Där fanns ett av världens sju underverk: Artemistemplet. Det var 125 x 60 meter stort och 25 meter högt, byggt av marmor. Paulus grundade församlingen här och var här totalt nästan tre år. Timoteus var biskop och aposteln Johannes vistades där under sina sista år.</p>
<p>20 De bad honom stanna längre, men han avböjde</p>	<p>Paulus vann genast förtroende och man önskade att han skulle stanna. Men nu hade inte tiden ännu kommit att grunda en församling. Han hade bråttom att resa vidare, kanske för att han enligt en textkommentar ville till Jerusalem i tid för påsken. Man tänker sig då att han behövde bära fram ett offer för sitt löfte.</p>
<p>21 och tog avsked och sade: ”Jag kommer tillbaka till er igen om Gud vill.” Sedan avseglade han från Efesus.</p>	<p>Men det viktigaste var sannolikt att Paulus ville att moderförsamlingen behövde hålla kontakt med de nya församlingarna. Vi vet inte med säkerhet om Gud ville ha det så att han kunde fira påsken i Jerusalem, även om det är sannolikt att han kom dit.</p>

<p>22 När han kom till Cesarea, gick han upp och hälsade på församlingen och for därefter ner till Antiokia.</p>	<p>Det finns olika meningar Paulus bara besökte församlingen i Cesarea eller om han också besökte församlingen i Jerusalem. Ordet "upp" används alltid när man gick till Jerusalem, och det kan vara så att Lukas fann det så självklart han inte nämnde orten. Dessutom kan man fråga sig varför Paulus skulle ha valt att resa till Cesarea och inte till Seleukia om han inte hade för avsikt att besöka moderförsamlingen. Efteråt for han "ner", dvs från Jerusalem.</p>
--	---

2.4. Paulus tredje missionsresa (18:23–21:16)

<h3>Apollos</h3>	
<p>23 Här uppehöll sig Paulus någon tid. Sedan bröt han upp och for först genom Galatien och sedan genom Frygien, och han styrkte alla lärjungarna.</p>	<p>Paulus återvänder till Antiokia därifrån han har sänts ut för båda resorna. Han har nu varit borta i ungefär två år. Han stannade troligen några veckor för att kunna berätta allt för församlingen. Sedan inleddes den tredje resan precis som den andra. Lenski anser att Galatien-Frygien ska betraktas som en helhet, liksom i 16:6 där de nämns i omvänd ordning. Inga anmärkningar mot galaterna märks under detta besök. Lukas använder inte många ord för hela denna resa genom Mindre Asien.</p>

<p>24 Till Efesus kom en jude som hette Apollos. Han var född i Alexandria och var en lärd man och mycket kunnig i Skriften.</p>	<p>Lukas gör nu en utvikning och återvänder till Efesus för att berätta om Apollos. Han var från Alexandria, den andra staden i ordningen av romarrikets storstäder. Där fanns ett stort universitet och bibliotek och var ett centrum för den judisk-hellenistiska bildningen i Filons tradition (död ca 40). Filon försökte jämkasamman judisk och grekisk filosofi. Den grekiska översättningen av GT, Septuaginta, hade gjorts i Alexandria. Denna högutbildade man, som inte följde Filons filosofi, sändes nu av Gud till Efesus, där han skulle utbildas vidare av en tältmakare och hans hustru, som inte hade någon universitetsutbildning, men det var den bästa tänkbara högskola i kristendom.</p>
<p>25 Han hade fått undervisning om Herrens väg och talade brinnande i anden och undervisade noggrant om Jesus, men han kände bara till Johannes dop.</p>	<p>Apollos hade redan lärt känna Jesus, men inte tillräckligt. Han kände inte till hela undervisningen om Jesus och hans verk. Sannolikt var hans lärare någon av Johannes döparens lärjungar och han hade tappat kontakten när han flyttat bort så att han inte fått kunskap om Jesu sista verksamhet, dop- och missionsbefallningen och de första kristnas verksamhet. Han levde på sätt och vis ännu som GT-troende. Men han var brinnande av iver att undervisa. Man kan inte se en kontrast mellan dop i vatten och i Anden. Ingenstans finner vi uppgifter om att Apollos blev döpt på nytt, liksom vi inte heller hör något om att de lärjungar som varit Jesu direkta lärjungar skulle ha döpts.</p> <p>Många anser att det var Apollos som skrev Hebreerbrevet.</p>
<p>26 Han började också frimodigt predika i synagogan. Priskilla och Akvila hörde honom, och de tog sig an honom och förklarade grundligare Guds väg för honom.</p>	<p>Det är här vi nu får veta att Priskilla och Akvila hade stannat kvar i Efesus när Paulus reste. De lade genast märke till den värtalige mannen från Alexandria, men de märkte bristerna. Det är tydligt att Priskilla är den som sköter det mesta av undervisningen. Det gör hon i kraft av den undervisning som Paulus har gett under sin långa vistelse i deras hem i Korint, och utan att bryta budet att vara sin man underdånig. Det här var en privat undervisning, inte en offentlig. Vi måste också beundra Apollos, som med sin lärda grad ändå ödmjukt tog emot undervisning av olärda människor. Det här är ett modellexempel på hur en klok kvinna kan vara verksam i Guds församling.</p>
<p>27 När Apollos sedan ville fara över till Akaja, skrev bröderna till lärjungarna och uppmanade dem att ta emot honom. Han kom dit och blev till stor hjälp för dem som genom Guds nåd hade kommit till tro.</p>	<p>Här får vi för första gången läsa om ett rekommendationsbrev, som sedan blev vanligt när någon flyttade till nya församlingar. Det fanns tydligen några andra kristna också vid sidan av Akvila och Priskilla. Apollos utförde ett betydande arbete i Korint, som vi kan läsa i 1 Kor.</p>
<p>28 Ty han motbevisade eftertryckligt judarna, när han utifrån Skrifterna offentligt bevisade att Jesus är Messias.</p>	<p>Apollos arbetade i huvudsak bland judarna genom att utifrån Skrifterna bevisa att Jesus är Messias. Han var en evangelist mera än en förmanare av dem som redan trodde. Han beskrivs mera som talare i synagogorna än i den kristna församlingen.</p>

Paulus i Efesus	
1 Medan Apollos var i Korint kom Paulus ner till Efesus, sedan han rest genom höglandet. Där träffade han några lärjungar,	<p>Paulus reser denna gång nästan rakt västerut från Antiokia i Pisidien. Lukas säger inget om Kolosse och Laodicea, som ligger längs vägen. Den som förde evangeliet dit var Epafras (Kol 1:7).</p> <p>Detta avsnitt, v 1–6, är förbryllande och har två möjliga tolkningar som är förenliga med NT:s övriga budskap. Enligt en tolkning lever lärjungarna i GT:s tid och har blivit en sekt, vars dop inte längre var giltigt. Den andra tolkningen presenteras i v 5. När vi möter en text som vi inte helt får klarhet i låter vi inte läror byggas på den grunden, utan på de klara ställena. Därför kan det här avsnittet inte användas som grund för en lära om omdop.</p>
2 och han frågade dem: "Tog ni emot den helige Ande när ni kom till tro?" De svarade honom: "Nej, vi har inte ens hört att den helige Ande har blivit utgjuten."	<p>I Efesus fanns några lärjungar (enligt v 7: tolv män) som Paulus träffar. Han frågar dem om hur de nåtts av evangelium och också om de har fått del av Andens särskilda gåvor. Han får ett överraskande svar: de hade inte hört något om pingstens händelser.</p> <p>Man kan tala om tre slags "dop": <i>blodsdopet</i>, eller martyriet, <i>eldsdopet</i>, eller Andens särskilda manifestationer, på den första pingsten och vid några särskilda tillfällen efter det, samt <i>vattendopet</i>, som ensamt är ett sakrament till syndernas förlåtelse.</p>
3 Då frågade han: "Vilket dop blev ni döpta med?" De svarade: "Med Johannes dop."	<p>Paulus fortsätter att fråga om dopet och får veta att de döptes med Johannes dop. De har tydligen inte hört om Jesu död och uppståndelse och om Andens utgjutande. De hade döpts med "omvändelsens dop till syndernas förlåtelse", med blicken mot honom som skulle komma och inte i det fullbordade.</p>
4 Paulus sade: "Johannes döpte med omvändelsens dop och uppmanade folket att tro på den som kom efter honom, det vill säga på Jesus."	<p>Paulus förklarar att Johannes Döparen visade framåt mot Jesus, och att Jesus fullbordade det som GT:s profeter hade utlovat.</p> <p>Många lärostrider har förts om skillnaden mellan Johannesdopet och det kristna dopet, men Johannesdopet innehåller en tydlig undervisning om Jesus, "till syndernas förlåtelse", Mark 1:4. Också Johannesdopet hade nådemedelskaraktär.</p>
5 När de fick höra detta döptes de i Herren Jesu namn.	<p>Gezelius anser, så även Chemnitz och Calovius (Pieper-Mueller, s 594), att citatet utsträcks till och med denna vers, så att Paulus berättar om hur Johannes Döparen först undervisar om Jesus och sedan döper till honom. Efter detta lägger Paulus sina händer på dem och den Helige Andes manifestationer kommer över dem. Det finns inga citationstecken i grekiskan. Enligt denna tolkning skulle efesierna inte ha döpts om vid detta tillfälle.</p> <p>De flesta kommentatorer anser att v 5 beskriver att de döps vid detta tillfälle, efter att Paulus hade undervisat dem. Dessa hade fått sitt dop i en sekt som inte hade ett giltigt dop och behövde därför döpas. Att de döptes i Jesu namn betyder att de döptes till hela det verk som Jesus fullbordat, inte bara framåtblickande till det han skulle göra.</p>

<p>6 Och när Paulus lade händerna på dem, kom den helige Ande över dem, och de talade med tungor och profeterade.</p>	<p>Vid detta tillfälle ger Anden sina extraordinära gåvor på ett synligt sätt till dessa efesier. Det är nu fjärde gången detta omtalas: förut på pingsten, i Samarien och i Kornelius hus. Anden är alltid närvarande med frälsande kraft i dopet, men det är bara när han vill som han är närvarande med sina extraordinära gåvor. Gud hade en speciell orsak att manifesteras Andens gåvor också här; vi vet inte varför.</p>
<p>7 Tillsammans var det omkring tolv män.</p>	
<p>8 Sedan gick han in i synagogan och under tre månader predikade han frimodigt. Han samtalade med dem och försökte övertyga dem om det som hör till Guds rike.</p>	<p>Förra gången (18:19–21) togs Paulus vänligt emot i synagogan och ombads att stanna, men då gav han inte tid för det. Men nu får han predika under tre månader, vilket är anmärkningsvärt. Det var inte så att Paulus misslyckades, utan resultatet blev en stor församling.</p>
<p>9 Men där fanns några som förhärddade sig och inte ville tro utan talade illa om 'den vägen', så att alla hörde det. Då lämnade han dem och tog lärjungarna med sig, och varje dag höll han samtal i Tyrannus hörsal.</p>	<p>Det lyckades dock inte för Paulus att omvända hela synagogan, utan nu visade sig en opposition också här. Förhärddelsen började med att några inte ville tro. När Gud förhärddar (jfr farao, 2 Mos) gör han det som straff för att människan först förkastat budskapet. Då finns ingen möjlighet längre till omvändelse. Därför lämnar Paulus dem.</p> <p>Vi vet inte vad Tyrannus hörsal var. Ordet '<i>skolä</i>' betyder fritid, men också skola. Kanske var det en offentlig plats som erbjöds för undervisning. Codex Bezae, en handskrift från 400-talet, uppger i en kommentar att Paulus undervisade kl 11–16, vilket skulle vara förvånande med tanke på den vanliga siestan.</p>
<p>10 Detta pågick under två år, så att alla som bodde i Asien, judar och greker, fick höra Herrens ord.</p>	<p>I 20:31 säger Paulus att han vistats i Efesus under tre års tid. Då räknar han kanske in vistelse i andra delar av provinsen Asien (v 22), eller så måste han nu söka upp ett större utrymme för samlingsarna. Han hade också medhjälpare som reste runt i omnejden. Sannolikt var det under denna tid som församlingarna i Kolosse, Hierapolis och Laodicea grundades, och det var nu som Paulus skrev sitt första brev till korintierna. Jfr 1 Kor 16:8–9.</p>
<p>11 Gud gjorde ovanliga under genom Paulus händer,</p>	<p>Paulus gjorde en del "vanliga" under, som tidigare har omtalats, men här noterar Lukas mycket speciella saker som hände.</p>
<p>12 så att man till och med tog dukar och plagg som varit i beröring med hans hud och lade på de sjuka, och sjukdomarna lämnade dem och de onda andarna for ut.</p>	<p>Denna märkliga företeelse handlar troligen om att Paulus hjälpte sjuka som inte själva kunde komma till Efesus genom att sända dem dukar och andra plagg. (Jfr 5:15, där man hoppades bli botad av Petrus skugga.) Det var inte fråga om vidskepelse, som vi ska se i det följande, för allt handlade om kraften i Jesu namn. Gud ville sprida evangeliet på detta mäktiga sätt just då. Också onda andar drevs ut på detta sätt, som den yttersta markeringen av Guds kraft.</p>

13 Några kringvandrande judiska andeutdrivare tog sig också för att uttala Herren Jesu namn över dem som hade onda andar. De sade: "Jag besvärer vid den Jesus som Paulus predikar."	Dessa kvacksalvare hörde Paulus driva ut onda andar genom att tilltala dem i Jesu namn och tänkte att det var en magisk trollformel. Liknande företeelser har omvittnats av Josefus, där exorcister använt Salomos namn. De här kände inte Jesus, utan bara namnet via Paulus.
14 Det var sju söner till en viss Skevas, en judisk överstepräst, som gjorde så.	Denne Skevas är inte identifierad som överstepräst. Begreppet används här sannolikt i en vidare mening om ledande präster. Att de nedlät sig till en sådan verksamhet visar ämbetets förfall. De sökte inkomster genom att hänvisa till sin höga ställning och därmed öka sin auktoritet.
15 Men den onde anden svarade dem: "Jesus känner jag till, och vem Paulus är vet jag, men vilka är ni?"	Lukas skiljer mellan den onde anden och mannen som var besatt. Det var demonen som talade med betoning av "den" Jesus och "den" Paulus. Demonen frågar efter vilken auktoritet de har att tala i Jesu och Paulus namn. Jfr Luk 4:33–34. Också en ond ande igenkänner den som för egen vinning utnyttjar Jesu namn.
16 Och mannen som hade den onde anden kastade sig över dem, övermannade alla och misshandlade dem så svårt att de måste fly ut ur huset, nakna och blodiga.	Demonen fyller mannen med övernaturlig styrka och han överfaller de sju så plötsligt och kraftfullt att han river av dem kläderna och sårar dem. Männerna hade gjort misstaget att göra motstånd.
17 Detta fick alla i Efesus veta, både judar och greker, och fruktan kom över dem alla, och Herren Jesu namn blev prisat.	Händelsen ger ökad kraft åt evangeliet, vilket är motiveringen till att Lukas återger den. Här fanns en ny kraft, inte en sådan som den tidens vidskepelse gav, utan den som förmedlades via Paulus och indirekt genom händelsen med demonen. Vad var det som låg bakom detta namn, Jesus?
18 Många av dem som trodde kom och bekände öppet vad de tidigare hade gjort.	De nykristna drevs av sina samveten att bekänna vad de hade sysslat med i sin vidskepelse och otro. Idag sker ofta motsatsen: okunniga kristna faller offer för healing, spiritism och andra ockulta företeelser. Mycket av det som predikas som helbrägdagörelse är ren ockultism, påverkat av hednisk religion.
19 Åtskilliga av dem som hade bedrivit trolldom samlade ihop sina böcker och brände upp dem offentligt. Man räknade ut vad de var värda och kom fram till femtiotusen silverdrakmer.	Eftersom detta skedde offentligt är det sannolikt att Paulus ledde och uppmuntrade detta bokbål. Man ville inte sälja böckerna till hedningar så att de kunde fortsätta att göra skada. Någon med statistiskt intresse måste ha gjort anteckningar och räknat värdet. Av den väldiga summan att döma var församlingen mycket stor. Det skulle ha tagit ett år för 160 män att förtjäna in summan.
20 På detta sätt hade ordet genom Herrens kraft framgång och visade sin styrka.	Framgången fortsatte. Det var uttryckligen genom Herrens kraft, inte genom någon människas kraft eller styrka.

Oroligheter i Efesus	
21 När detta var slutfört bestämde sig Paulus för att genom Makedonien och Akaja resa till Jerusalem. Han sade: "Och när jag har varit där måste jag också besöka Rom."	Det här händer troligen i slutet av de två åren (v 10). Syftet var att göra den insamling för Jerusalems kristna som han skriver om i Rom 15:25; 1 Kor 16:1; 2 Kor 8. Det blev också en sådan resa, men när det gäller resan till Rom (som han ville "se", inte för att grunda en församling) kom den att bli annorlunda än Paulus hade tänkt sig: han fördes dit som fånge. Paulus hade först tänkt resa sjövägen direkt till Korint. (Se 2 Kor 1:16; detta brev är troligen sänt från Makedonien, medan 1 Kor är skrivet i Efesus vid påsktiden 57. Han skrev ett brev före det, men det har kommit bort, 1 Kor 5:9.) Han ändrade sina planer, vilket han tvingas förklara i 2 Kor.
22 Han sände två av sina medhjälpare, Timoteus och Erastus, till Makedonien och stannade själv en tid i Asien.	Det är möjligt att Erastus är samma man som omnämns i Rom 16:23, men på grund av dennes ställning (stadens kassör), och eftersom han inte omnämns i 1 Kor, är det osannolikt. Beträffande Timoteus uppdrag skulle han fortsätta från Makedonien till Korint och sedan tillbaka till Efesus, se 1 Kor 4:17; 16:10. I 1 Kor 16:8 uppger Paulus att han ville stanna till pingst. Det var vid den tiden, i maj, som efesierna firade sin Artemisfest.
23 Vid den tiden uppstod det stor oro med anledning av 'den vägen'.	'Den vägen' var ett allmänt uttryck för att beskriva den kristna kyrkan. Den här händelsen kan ha varit den som åsyftas i 1 Kor 15:32, även om kronologin antyder att det inte var den.
24 En silversmed som hette Demetrius, tillverkade Artemistemplet av silver och skaffade därmed hantverkarna stora inkomster.	Demetrius var ett alltför vanligt namn för att vi skulle kunna dra slutsatsen att det är samma person som i 3 Joh 12. Artemistemplet var ju en stor attraktion och man gjorde sig stora pengar med souvenirer. Demetrius var kanske ledare för ett hantverksgille. Artemis, tvillingsyster till Apollon, kan jämföras med romarnas Diana, jaktgudinnan. Artemis var också beskyddare av havande kvinnor.
25 Nu kallade han samman dem och sådana som hade liknande arbeten och sade: "Ni män, ni vet att vi har vårt välstånd av detta arbete.	Demetrius inser de ekonomiska följderna av att människor i stort antal blir kristna. Han tar också den grekiska religiositeten till hjälp.
26 Och nu ser ni och hör hur den där Paulus har vilselett en massa människor, inte bara i Efesus utan i nästan hela Asien, med sitt tal om att gudar som är tillverkade av händer inte är några gudar.	Framställningen ger en intressant inblick i församlingens omfång och vilket inflytande Paulus hade i hela provinsen Asien. Han är den obestridlige ledaren. När människor blev kristna ville de inte längre ha något att skaffa med de hedniska gudarna. Det är alltså en helt korrekt insikt i vad kristendomen för med sig. Man kan ändå anta att Demetrius överdrev. Knappast hade folkmajoriteten anslutit sig till Paulus. Efesus hade en kvarts miljon invånare.
27 Det är fara värt inte endast att vårt hantverk får dåligt rykte utan också att den stora gudinnan Artemis tempel förlorar sitt anseende, och att den gudinna som hela Asien, ja, hela världen dyrkar, mister sin gudomliga storhet."	Det är tre faror som lyfts fram: (1) att silversmedernas hantverk får dåligt rykte, (2) att Artemistemplets anseende förloras, och (3) att gudinnan Artemis blir vanärad. Överdriften "hela världen" är typisk och kan uppfattas som följden av att Demetrius världsbild är begränsad.

<p>28 När de hörde detta blev de ursinniga och skrek: "Stor är efesiernas Artemis!"</p>	<p>Skrikandet var det samma som hyllningsropen vid Artemisfesten. Det var efesierna som gjorde anspråk på gudinnan, eftersom man ansåg att hennes bild hade fallit från himlen just där. Bilden var en gammal ebenholtzfigur som föreställde en mångbröstad Artemis och härstammade sannolikt från någon förhistorisk kult.</p>
<p>29 Hela staden kom i uppror, och folk rusade alla på en gång till teatern och släpade med sig Gajus och Aristarkus, två makedonier som var Paulus följeslagare.</p>	<p>Teatern hade plats för 25 000 åskådare i en halvcirkel. (Den var inte en egentlig <i>amfiteater</i>, som skulle vara cirkelformad.) Hur man kom att ta fast just Gajus och Aristarkus får vi inte veta. Den senare var från Tessalonika (20:4; 27:2; Kol 4:10; Filemon 24). Risken var uppenbar att det skulle uppstå ett okontrollerat våld i denna folkmobb.</p>
<p>30 Paulus ville gå in till folket men hindrades av lärjungarna.</p>	<p>Ingen kunde veta följderna av detta, och man ville inte låta Paulus riskera att bli dödad fast han själv var villig att träda fram. Det kunde ha förvärrat läget.</p>
<p>31 Några asiarkar som var hans vänner skickade också bud till honom och bad att han inte skulle ge sig in på teatern.</p>	<p>Asiarkerna var valda män, kanhända tio för varje år, som var utsedda från olika regioner i provinsen att ansvara för stora evenemang. Det finns motsvarande benämningar i andra provinser: galatriarker, syriarker osv. Det är anmärkningsvärt att de var vänner till Paulus. De vädjar till Paulus att inte riskera sitt liv. De vill inte ha blodspillan i teatern, men de gjorde det främst för att de var hans vän.</p>
<p>32 Där skrek några ett, andra något annat. Folkmassan var i uppror, och de flesta visste inte ens varför de hade samlats.</p>	<p>Demetrius hade startat något som nu hade runnit honom ur händerna. Det var en helt oregerlig folkmassa. Kanske var han själv rädd för vad som kunde hända.</p>
<p>33 Några ur hopen förklarade för Alexander vad saken gällde, och judarna skickade fram honom. Han gav tecken med handen och ville hålla ett försvarstal inför folket.</p>	<p>Lukas förklarar inte vem Alexander var. Namnet finns också i 1 Tim 1:20 och 2 Tim 4:14 där det nämns i negativ mening ("koparsmeden Alexander har gjort mig mycket ont"). Han var en jude som tydligen samarbetade med silversmederna. Han skulle antagligen ha förklarat varför judarna inte skulle anklagas för detta.</p>
<p>34 Men när de märkte att han var jude, ropade de alla på en gång i ett par timmar: "Stor är efesiernas Artemis!"</p>	<p>Alexander fick inte möjlighet att tala. Nu utbröt en masshysteri som varade ett par timmar och han glömdes bort. Denne jude utlöste alltså något som han varken hade kunnat förutse eller önska.</p>
<p>35 Men stadens sekreterare lugnade folket och sade: "Efesier, finns det någon enda människa som inte känner till att efesiernas stad är vårdare av den stora Artemis tempel och hennes bild som har fallit ner från himlen?"</p>	<p>Denna sekreterare var stadens högsta ämbetsman, närmast en kansler. Hans uppdykande lugnade folket genom hans blotta auktoritet. Antagligen hade han under tiden försökt bilda sig en uppfattning om vad som var på gång. Han börjar med att hänvisa till efesiernas anseende och till deras tradition. De hade en hög uppgift att vårda Artemis tempel, ett av världens sju underverk. Ordagrant står att bilden har fallit "från Zeus", dvs. övergudens (romarnas Jupiter) boning.</p>
<p>36 Eftersom ingen kan neka till detta, bör ni hålla er lugna och inte göra något förhastat.</p>	<p>Kanslern försöker med dessa hänvisningar lugna folket så att det inte uppstår våldsamheter.</p>

<p>37 Ni har fört hit de här männen som varken har rånat tempel eller hädat vår gudinna.</p>	<p>Kanslern har satt sig in i saken och vet att Gajus och Aristarkus inte har gjort något brottsligt. Han konstaterar faktum och väntar sig inte motsägelser.</p>
<p>38 Om nu Demetrius och hans hantverkare vill föra talan mot någon, så hålls det rättegångar och finns det landshövdingar. Inför sådana skall de anklaga varandra.</p>	<p>Kanslern påminner om den lagliga vägen att skipa rätt i två instanser, först en rättegång motsvarande våra tingsrätter och sedan överklagande till högsta instans. Kanslern ställer sig neutral i förhållande till de båda stridande parterna.</p>
<p>39 Och om det är något mer ni vill ta upp, skall det avgöras i den lagliga folkförsamlingen.</p>	<p>Den lagliga folkförsamlingen står här i skarp kontrast mot den olagliga mobben som samlats på teatern. Det var en stor sak att sammankalla folkförsamlingen. Den sammankallades inte för småsaker. Den kunde endast initieras av romerska medborgare.</p>
<p>40 På grund av det som har hänt i dag riskerar vi att bli anklagade för uppror. Vi har ju inte något skäl att anföra när vi skall stå till svars för dessa oroligheter.” Och efter att ha sagt det upplöste han folksamlingen.</p>	<p>Kanslern talar försiktigt. Redan detta upplopp, som varade i flera timmar, kan karaktäriseras som ett uppror. Och sådana ville man inte ha med tanke på den romerska överheten. Demetrius anklagelser var inget som kunde tas upp i Rom. Några översättningar delar av denna vers, så att den sista mening- en blir v 41.</p>

Kapitel 20

I Makedonien och Grekland	
<p>1 När oroligheterna hade lagt sig, kallade Paulus till sig lärjungarna och förmanade och tröstade dem. Sedan tog han farväl och for till Makedonien.</p>	<p>Paulus stannade inte länge, men kan ha stannat några dagar för att förbereda sin resa. Han reste vidare via Troas, där han väntade sig att han skulle träffa Titus (2 Kor 2:12f), men han var inte där trots att Paulus troligen ägnade tid åt församlingarna på vägen dit. Om Timoteus ännu inte hade återvänt (19:22; jfr v 4) måste han snart ha kommit ifatt Paulus. Formuleringen utsäger avsikten att resa till Makedonien.</p>
<p>2 Och när han hade farit genom det området och talat många uppmuntrande ord till bröderna, kom han till Grekland,</p>	<p>Titus mötte troligen Paulus i Filippi (2 Kor 7:6) där han kunde ge Paulus uppmuntrande besked om förhållandena i Korint. Här skrevs nu Andra Korintierbrevet (2 Kor 2:13; 7:5–7; 8:1). Paulus kan under den här tiden ha besökt Illyrien (Rom 15:19). Denna korta vers beskriver en lång resa.</p>
<p>3 där han uppehöll sig i tre månader. Men då judarna förberedde ett attentat mot honom, just som han skulle avsegla till Syrien, bestämde han sig för att resa tillbaka genom Makedonien.</p>	<p>Vi kan anta att Paulus lämnade Efesus i maj 57, nådde Korint i slutet av 57 och kom tillbaka till Filippi före påsk 58. Under den här tiden skrevs Romarbrevet och möjligen också Galaterbrevet. Under vintern låg sjöfarten nere. Risker för attentat var uppenbar, inte minst för att man nu hade med sig en ansevärd kassa, som skulle föras till Jerusalem. Risker var störst i hamnstaden Kenkrea och Paulus väljer att återvända landvägen för undkomma attentat.</p>

<p>4 Med honom följde Sopater, Pyrrhus son, från Berea, Aristarkus och Sekundus från Tes-salonika, vidare Gajus från Derbe och Timoteus samt Tyki-kus och Trofimus från Asien.</p>	<p>Vissa handskrifter (så även Karl XII, KJV, Luther) anger att de följde med "till Asien", tydligen som det första målet. De här sju utgjorde den officiella delegation som skulle överlämna de insamlade pengarna i Jerusalem. Tre var från Makedonien, två från Galatien och två från Asien. Sopater kan ha varit samma som Sosipater (Rom 16:21). Aristarkus mötte vi i 19:29. Han följde också med på resan till Rom. Sekundus nämns inte på andra ställen. Gajus verkar inte ha varit den samme som nämns med Aristarkus (19:29). Timoteus har varit verksam på många orter. Tykikus nämns på flera ställen som medarbetare. Trofimus var uppenbarligen en hednakristen (21:29).</p>
<p>5 Dessa reste i förväg och vän-tade på oss i Troas.</p>	<p>Nu följer åter ett "vi-avsnitt". Lukas är alltså med i gruppen sedan han under de gångna fem åren varit verksam i Filippi.</p>
<p>6 Efter det osyrade brödets högtid seglade vi själva från Filippi, och fem dagar senare träffade vi dem i Troas, där vi stannade i sju dagar.</p>	<p>Det osyrade brödets högtid inleddes med påsk och varade i sju dagar. Resan tog nu längre tid än förra gången i motsatt riktning (16:11). Paulus var angelägen om att snarast resa vidare, men vän-tade för att kunna delta i församlingens sammankomst på sönda-gen. Av 2 Kor 2:12 ser vi att det har funnits en församling där, men vid förra genomresan nämns ingenting.</p>

I Troas	
<p>7 Den första dagen i veckan var vi samlade till brödsbrytel-se. Paulus samtalade med de församlade, och eftersom han skulle resa nästa dag, fortsatte han att tala ända till midnatt.</p>	<p>Uttrycket avser att man firade kärleksmåltiden och i samband med den Herrens heliga nattvard (1 Kor 11:20), antingen på lördag kväll, eftersom judarna inledde veckan på kvällen efter sabbaten, eller mera sannolikt på söndag i god tid före solnedgången. Man firade dagen till minne av Jesu uppståndelse och exemplet i Joh 20:19. De kristna flyttade inte den judiska sabbaten, utan man firade den kristna gudstjänsten i frihet och klart uppbrott från de judiska traditionerna.</p>
<p>8 Det fanns ganska många lampor i det rum på översta våningen, där vi var samlade.</p>	<p>Översta våningen var antagligen en takvåning (fanns i förnäma hus). De många lamporna anger att det var ett klart upplyst rum, kanske också att luften var tung och kvav.</p>
<p>9 I fönstret satt en ung man som hette Eutykus. Han föll i djup sömn när Paulus talade så länge, och i sömnen föll han ner från tredje våningen, och när man lyfte upp honom var han död.</p>	<p>Ordet för "tala" har betydelsen av samtal, diskussion (<i>dielegeto</i>: föra dialog). Det finns en tilltagande grad av sömnhet: först blev Eutykus sömrig och sedan föll han i djup sömn. Han var verkligen död. Han hade fallit från en hög höjd. Antagligen kunde Lu-kas, som var läkare, ställa en rätt diagnos.</p>
<p>10 Paulus gick då ner, böjde sig över honom och tog ho-nom i sina armar och sade: "Var inte oroliga. Han lever."</p>	<p>Petrus hade väckt upp Tabita från de döda (9:40) och nu gör Pau-lus det samma. Han gör ungefär som Elia (1 Kung 17:21) och Elisa (2 Kung 4:34) som lade sig på den döde. Efter detta återvände li-vet till Eutykus. Människorna hade då redan inlett sin dödsklan.</p>
<p>11 Därefter gick Paulus upp igen och bröt brödet och åt. Sedan han hade talat länge, ända till gryningen, gick han därifrån.</p>	<p>Här använder Lukas ett annat ord: <i>homileå</i>: umgås med, diskutera. Det handlar nu inte mera om nattvarden, utan om att Paulus och hans följeslagare (även om verbet är i singularis) behövde nä-ring inför den kommande resan. Man hade nu mycket att tala om.</p>

12 Och de förde fram den unge mannen. Han levde, och de blev mycket uppmuntrade.	
--	--

Från Troas till Miletus	
13 Vi andra gick i förväg ombord på skeppet och avseglade till Assos, där vi skulle ta Paulus ombord. Så hade han bestämt, eftersom han själv tänkte ta landvägen.	Assos ligger på södra sidan av den udde där Troas finns på nordvästsidan. Landvägen var sträckan ca 30 km medan sjövägen var dubbelt så lång. Kanske Lukas nämner detta för att det var anmärkningsvärt att Paulus orkade vandra hela dagen efter att ha talat hela natten!
14 Så snart han träffade oss i Assos, tog vi honom ombord och kom till Mitylene.	Mitylene ligger på södra kusten av ön Lesbos. Nu blev det "öhopande" några dygn framöver. Troligen ankrade man en del nätter i stället för att ta in på varje ställe. Det var för riskabelt i denna övärld att segla natttid.
15 Därifrån avseglade vi nästa dag och nådde fram i höjd med Kios. Dagen därpå lade vi till vid Samos och efter ännu en dag kom vi till Miletus.	Eftersom församlingen i Efesus var mycket stor skulle Paulus inte ha kunnat göra ett kort besök där, utan borde ha hälsat på hos en rad familjer. Dessutom skulle han ha varit tvungen att byta fartyg. Därför väljer han Miletus som destination.
16 Paulus hade nämligen beslutat att segla förbi Efesus för att inte bli uppehållen i Asien. Han påskyndade resan för att om möjligt kunna vara i Jerusalem på pingstdagen.	Det är 50 dagar mellan påsk och pingst, och redan hade 16 dagar gått. Paulus följde sitt resällskap, delegationen som förde med sig pengarna för församlingen i Jerusalem, och ville komma till Jerusalem före pingst.

Paulus avskedstal till de äldste från Efesus	
17 Från Miletus skickade han bud till Efesus och kallade till sig församlingens äldste.	Troligen var det ett par av delegationsmedlemmarna som reste. Det var knappt 50 km mellan städerna. De behövde två dagar för resan tur och retur. De äldste (gr. <i>presbyteros</i>) har en framträdande plats i församlingarna (11:30; 14:23) och de kallas nu som församlingens representanter till detta högtidliga möte. Av 1 Kor 16:19 vet vi att det fanns många församlingar som samlades i hem. De äldste kallas i v 28 biskopar och herdar. De tillhörde alltså det som vi dag kallar pastorsämbete.
18 Och när de hade kommit till honom, sade han till dem: "Ni vet hur jag uppträdde hos er hela tiden, från första dagen jag kom till Asien,	Paulus tal är en genomgång av det viktigaste som hör till en pastor. Han var själv ett gott föredöme. Hans verksamhet var väl omvittnad, även om det viktigaste inte är att ha ett gott vittnesbörd bland människor, utan av Gud (1 Kor 4).
19 hur jag tjänade Herren i all ödmjukhet, under tårar och prövningar som mötte mig genom judarnas anslag.	Han tjänade inte sig själv, utan Herren, som en ödmjuk slav. Han möttes av besvikelser och prövningar från sådana som förkastade honom. Tårarna återkommer i v 31. Tårarna berodde inte på hans eget lidande, utan på det motstånd han mötte från egna landsmän och hans olyckliga kärlek till dem. Han har mött direkt motstånd från judarna på andra ställen och säkert också i Efesus.

<p>20 Jag har inte försummat någonting som kunde vara till nytta för er. Jag har predikat och undervisat, offentligt och i hemmen,</p>	<p>Paulus hade använt sig av varje tillfälle och han tvekade inte inför trötthet eller motstånd. Vi är benägna att hålla tillbaka det budskap som hotar väcka irritation eller motstånd, men det gjorde inte Paulus.</p>
<p>21 och jag har uppmanat både judar och greker att de skall omvända sig till Gud och tro på vår Herre Jesus.</p>	<p>Som alltid riktar sig Paulus både till judar och greker, i nämnd ordning. Omvändelse och tro hör ihop. Omvändelse är att vända sig bort från sitt eget och förtrösta på Jesus och hans rättfärdighet. Det är sammanfattningen av predikan av lag och evangelium.</p>
<p>22 Och se, bunden i anden beger jag mig upp till Jerusalem utan att veta vad som kommer att möta mig där.</p>	<p>Nu sker en övergång från det förflutna till närvarande tid. Paulus reste inte till Jerusalem mot Andens vägledning, utan på grund av hans vägledning och en klar inre övertygelse, trots att han fick klart för sig att han skulle möta svårigheter.</p>
<p>23 Jag vet bara att den helige Ande i stad efter stad vittnar att bojor och lidanden väntar mig.</p>	<p>Vi vet inte hur Anden uppenbarade detta. Ännu hade han inte mött lärjungarna i Tyrus (21:4) som försökte övertala honom att inte resa till Jerusalem, och han hade inte upplevt Agabus profetia i Cesarea (21:11).</p>
<p>24 Men jag anser inte att mitt liv har något värde för mig själv. Jag vill endast fullborda mitt lopp och den uppgift som jag har fått av Herren Jesus: att vittna om Guds nåderika evangelium.</p>	<p>Det enda som betyder något för aposteln är att han fullgör sin tjänst och det uppdrag Gud har kallat honom till. Skulle han avstå från det för att inte råka i svårigheter vore hans liv inte värt något. Övertygelse och kallelse går alltid före beräkning av lönsamhet. Uppgiften är kort och koncist formulerad: "att vittna om Guds nåderika evangelium".</p>
<p>25 Och se, jag vet nu att ni inte mer kommer att se mitt ansikte, alla ni som jag har gått omkring hos och predikat riket för.</p>	<p>Allvaret i det som Paulus säger kommer här fram i sin fulla vidd. Han tror att han inte mera ska få se dem. Ordalydelsen utsäger att det är hans egen tro, inte Andens uppenbarelse. Han vet inte vad som ska hända, men han antar att hans död är snart förestående. Paulus har misstagit sig tidigare i fråga om sina egna planer (1 Kor 16:8–9, jfr v 16) där han inte hade uppenbarelser från Gud, och i det här antagandet verkar han också ha misstagit sig. Jfr 1 Tim 1:3; 4:13, som visar att han ännu planerade att komma till Efesus efter att han kommit från Rom. Och av 2 Tim 4:20 framgår det att han besökte åtminstone Miletus.</p>
<p>26 Därför betygar jag i dag för er att jag inte är skyldig till någons blod.</p>	<p>Ingen skulle kunna anklaga Paulus för att de kom till helvetet för att han hade underlåtit att predika sanningen. Blodet är ett uttryck för att förorsaka någons död, i detta fall den eviga döden.</p>
<p>27 Jag har inte tvekat att predika för er hela Guds vilja och plan.</p>	<p>Hela Guds vilja och plan (1917: "allt Guds rådslut") sammanfattar Guds ord i lag och evangelium. Att säga mindre än det eller att gå utöver det kan orsaka att någon går förlorad. Paulus har visat på centrum i tron, rättfärdiggörelsen av nåd genom tron, men inte lämnat bort något av det Gud har uppenbarat.</p> <p>Efter att ha berättat om sin egen verksamhet övergår Paulus till att förmana andra. En herde behöver ha insikt själv innan han kan predika för andra.</p>

<p>28 Ge akt på er själva och på hela den hjord som den helige Ande har satt er som ledare över, till att vara herdor i Guds församling som han har köpt med sitt eget blod.</p>	<p>Olika ord beskriver samma män: äldste, ledare eller biskopar (gr. <i>episkópos</i>) och herdor. Pastorer ska föda och leda Guds församling så som herdarna föder och leder sin hjord. Guds församling är en flock som förenas av en gemensam tro. Här har han säkert i tankarna Jesus som den gode herden. Pastorererna har anförtrotts uppdraget av Gud genom kyrkan. Det är ett starkt uttryck att det här talas om "Guds eget blod" och därför tvekar en del bibelöversättare. Jesus slutade inte vara Gud när han blev människa. (B2000: "sin sons blod"; notboken bortförklarar texten med att stället sannolikt har missförstått till "sitt eget".)</p>
<p>29 Jag vet att när jag har lämnat er, skall rovlystna vargar komma in bland er, och de skall inte skona hjorden.</p>	<p>Paulus är skarpsynt när det gäller framtiden, även om han inte har någon särskild uppenbarelse angående Efesus. Han anknyter till Matt 7:15. Vargar dödar får. Falsa lärare dödar själar. Denna profeta blev sann redan under Paulus livstid, 1 Tim 1:3f.</p>
<p>30 Ja, ur er egen krets skall män träda fram och förvränga sanningen för att dra lärjungarna över på sin sida.</p>	<p>Det är illa redan att attacker görs på kyrkan utifrån. Men den värsta faran ligger i att sådana vargar dyker upp mitt bland de kristna och ser ut som ödmjuka troende. Dessa har inte mindre effekt än vargarna i v 29, utan resultatet är det samma. De förorsakar schismer genom att föra in falska läror och detta leder till avfall.</p>
<p>31 Håll er därför vakna och kom ihåg att jag ständigt i tre års tid natt och dag har varnat var och en av er under tårar.</p>	<p>Förmaningen gäller att ge akt på om någon kommer med främmande läror (jfr Rom 16:17). Paulus jobbade alltid för evangeliet och mot villfarelserna. Evangeliets stridsmän känner inga ordinarie arbetstider. Överdrifterna beskriver hur viktig saken är.</p>
<p>32 Och nu överlämnar jag er åt Gud och hans nåderika ord, som har makt att uppbygga er och ge åt er arvsloften bland alla dem som blivit helgade.</p>	<p>Samma ord används som när Jesus överlämnade sin ande i sin dödsstund. När Paulus nu måste lämna vännerna kan han inte ge dem bättre välgång än att lämna dem i Guds hand och åt hans Ord. "Uppbygga" är mer än att uppleva en religiös känsla. Det handlar om att fördjupas i Jesu gemenskap och i hans ord. Arvsloft får bara barn – i detta fall Guds barn. "Dem som blivit helgade" är synonym till att vara en kristen, rättfärdiggjord (26:18). I denna helgelse, som i Kristus är fullkomlig, vill de kristna leva sitt ofullkomliga liv så att deras gärningar helgas i Kristus.</p>
<p>33 Silver eller guld eller kläder har jag inte begärt av någon.</p>	<p>Ett sinne som är vänt mot det som är där ovan (Kol 3) driver ut det världsliga sinnet. Ordet (fina) "kläder" förknippades i Mellanöstern med rikedom på samma sätt som silver och guld. Det avser inte nödvändiga vardagsplagg. En pastor som har begär efter pengar och materiell rikedom är en styggelse inför Gud.</p>
<p>34 Ni vet själva att dessa händer har sört för mina egna och mina följeslagares behov.</p>	<p>Paulus hade händer som var märkta av hans tältmakararbete. Han använde sig inte av den princip som han själv uttalade i 1 Kor 9:14. En del av sina inkomster använde han för sina medarbetare.</p>
<p>35 I allt har jag visat er att ni genom att arbeta på detta sätt skall ta er an de svaga och komma ihåg de ord som Herren Jesus själv sade: Det är saligare att giva än att taga."</p>	<p>"De svaga" avser här dem som är sjuka och bokstavligen svaga, inte de andligt svaga. Paulus ger sig själv åt efesierna som föredöme. Det här Jesus-ordet finns inte i evangelierna men formuleringen var vanlig i urkyrkan när man återgav Jesus-ord (återfinns i första Klemensbrevet) och den uttrycker bra Jesu allmänna budskap. Satsen förutsätter att man också ska kunna ta emot gåvor.</p>

<p>36 När Paulus hade sagt detta, föll han på knä och bad tillsammans med dem alla.</p>	<p>Att böneställningen, knäfall, nämns särskilt antyder att det inte var vanligt. Den vanliga böneställningen, också för Jesus, var att stå och vända sig mot himlen. Knäfall är ett uttryck för känslan och ska inte bli slentrian, en yttre formalitet. Den uttrycker syndabekännelse och en djup vända. Jesus föll ner på sitt ansikte i Getsemane, vilket också avspeglar den aktuella situationen.</p>
<p>37 De brast alla i gråt och föll honom om halsen och kysste honom.</p>	<p>Uttrycket avspeglar en djup rörelse. Man vill inte släppa Paulus ifrån sig. Lika starkt som han hatades av sina fiender, lika starkt förbundna är de kristna medarbetarna.</p>
<p>38 Det som smärtade dem mest var att han hade sagt, att de inte mer skulle se hans ansikte. Så följde de honom till skeppet.</p>	<p>Denna dramatiska händelse har blivit djupt präglad i Lukas minne. Paulus är den obestridlige centralgestalten, hans medarbetare nämns inte ens. Nu sker övergången till nästa kapitel i Paulus verksamhet.</p>

Kapitel 21

Resan till Jerusalem	
<p>1 Efter att ha skilts från dem och lagt ut, seglade vi rakt mot Kos och kom nästa dag till Rhodos och därifrån till Patara.</p>	<p>Skeppet var sannolikt av en typ som seglade mellan öarna och inte ut över det öppna havet. Troligen eskorterade efesierna gruppen till skeppet på morgonnatten, för de lade ut så snart den nordliga morgonvinden friskade i. Första seglatsen skedde med god vind. Rhodos var känd för sin 32 m höga staty av solguden Helios, som inte längre stod kvar. Den var ett av antikens sju underverk. Patara var huvudstad i Lykien och en av de sex viktigaste medlemmarna i det lykiska förbundet.</p>
<p>2 Där fann vi ett skepp som skulle fara över till Fenicien, och vi gick ombord och lade ut.</p>	<p>Skeppet var sannolikt ett större handelsfartyg. Sträckan till den feniciska kusten var ungefär 650 km.</p>
<p>3 Vi siktade Cypern och lämnade ön bakom oss på babords sida, seglade till Syrien och kom till Tyrus, där lasten skulle lossas.</p>	<p>Lukas nämner inget annat från resan än att de passerade till höger om Cypern. Tyrus var en viktig handelsstad under GT:s tid och är föremål för Hesekiels domsprofetior. Stadens yttre har omformats genom historien.</p>
<p>4 Vi sökte upp lärjungarna och stannade där i sju dagar. Genom Anden sade de till Paulus att han inte skulle fara upp till Jerusalem.</p>	<p>Församlingen i Tyrus var liten. Paulus har varit i området minst en gång tidigare (15:3, notera även 11:19). Åter varnades han för att resa till Jerusalem, eftersom Anden uppenbarade för dem att han skulle möta lidande. Men Paulus såg inte detta som ett förbud av Anden.</p>
<p>5 Men när de dagarna hade gått, bröt vi upp och fortsatte resan. Alla, också kvinnor och barn, följde med oss ända tills vi kom ut ur staden, och på stranden böjde vi knä och bad.</p>	<p>Även om följet inte var bekant med församlingen från tidigare växte sig kärleken dem emellan stark under denna vecka. Lukas återger också detta avsked som ett känslolöst avsked, även om det inte sker med lika mycket tårar som i Miletus.</p>

<p>6 Sedan tog vi farväl av varandra och steg ombord på skeppet, och de vände hem till sitt.</p>	<p>Väntetiden berodde troligen på att fartyget skulle lastas om. Ordalydelsen visar tydligt att Lukas är med och beskriver situationen på ett innerligt sätt.</p>
<p>7 Från Tyrus kom vi till Ptolemais, där vi avslutade vår sjöresa. Vi hälsade på bröderna där och stannade hos dem en dag.</p>	<p>Ptolemais är den 5000-åriga staden Acko (Acre), strax ovanför Haifabukten norrom Karmel. Den räknades under en lång tid som porten till Palestina och ansågs under korstågstiden vara porten till Jerusalem. En del menar att man fortsatte landvägen, men mera sannolikt är att båtresan fortsatte efter en dags uppehåll.</p>
<p>8 Nästa dag begav vi oss därifrån och kom till Cesarea. Där tog vi in hos evangelisten Filippus, som var en av de sju, och stannade hos honom.</p>	<p>Cesarea var en hednisk stad, den romerska huvudstaden i Judeen. Filippus hade varit verksam här i nästan 25 år (8:40). Benämningen evangelist nämns bara här och i Ef 4:11 och 2 Tim 4:5, och nämner att han var en av de sju för att skilja honom från aposteln med samma namn. Han var angelägen om att få härbärgera hela gruppen på nio män.</p>
<p>9 Han hade fyra ogifta döttrar som hade profetisk gåva.</p>	<p>De fyra döttrarna kan ha ägnat sig åt en speciell tjänst för Herren. Den profetiska gåvan innebär en karismatisk förmåga att bära fram Guds ord och vilja, en gåva som av Paulus i 1 Kor 14:1 anses vara mest eftersträvansvärd. De som hade denna gåva kallades inte automatiskt "profeter" likt Agabus. Dessa döttrar utövade sin profetiska gåva utan motsättning mot det som Paulus undervisar om kvinnornas ställning i 1 Kor 14:34–35 och 1 Tim 2:11–14.</p>
<p>10 När vi hade varit där i flera dagar, kom en profet vid namn Agabus ner från Judeen.</p>	<p>Det var ännu några dagar kvar till pingst och säkerligen höll församlingen hårt fast vid Paulus. Agabus hade tydligen ett profetiskt ämbete. Det är samme Agabus som nämns i 11:27–29. Han sändes av Anden för att uppenbara en särskild sanning för Paulus.</p>
<p>11 Han kom nu till oss, tog Paulus bälte och band sina fötter och händer och sade: "Så säger den helige Ande: Den man som äger detta bälte kommer judarna i Jerusalem att binda så här och utlämna åt hedningarna."</p>	<p>GT:s profeter använde ofta sådana symbolhandlingar, t.ex. Hesekiel. Agabus återger Andens ord exakt som han får dem av Gud, precis som GT:s profeter – verbalinspiration! Agabus använder motsvarande ord som Jesus när han talade om hur han skulle dö: utlämnas åt hedningarna. Han talar ändå inte om att Paulus ska dö, och det skulle han inte heller under denna resa. Men han skulle bli bunden och oförmögen att arbeta och gå dit han vill.</p>
<p>12 När vi hörde det, bad både vi och de som bodde på platsen Paulus att han inte skulle fara upp till Jerusalem.</p>	<p>Lukas ansluter sig nu till dem som försöker avstyra besöket i Jerusalem. De ger sig hän åt mänsklig svaghet, precis som Petrus när han hade försökt avråda Jesus att gå till Jerusalem. De är fyllda av mänsklig hänsyn, och inser inte att Gud kan förhårliga sitt namn ännu mera genom att Paulus fångslas. Men om profetian var sann, skulle den också uppfyllas.</p>
<p>13 Då svarade han: "Varför gråter ni och får mitt hjärta att brista? Jag är beredd inte bara att låta mig bindas utan också att dö i Jerusalem för Herren Jesu namns skull."</p>	<p>Paulus är beredd att gå den svåra vägen, men han förebrår vännerna för att det blir ännu svårare när de så enträget försöker avråda honom. Han är fylld av starka känslor, men han lägger band på dem, för han vet vad som är hans väg. Ska de inte stöda honom i stället för att göra det svårare? Han kan inte avstå från att förverkliga sin tjänst fast han hotas till döden.</p>

<p>14 När han inte kunde övertalas, lugnade vi oss och sade: "Ske Herrens vilja."</p>	<p>Paulus viker inte en tum. Sällskapet tystnar, de blir övertygade om att Paulus inte låter avskräcka sig och underordnar sig Herrens vilja. Det finns inget bättre för oss än att Herrens vilja sker.</p>
<p>15 Efter dagarna där gjorde vi oss i ordning och for upp till Jerusalem.</p>	<p>Uttrycket antyder att sjöresan slutar först i Cesarea. Landvägen var det 80 km till Jerusalem. De hade ännu tid att komma till Jerusalem före pingst.</p>
<p>16 Från Cesarea följde också några lärjungar med oss, och de tog oss med till Mnason från Cypern, en gammal lärjunge som vi skulle vara gäster hos.</p>	<p>Det var vanligt att man eskorterade sina gäster, inte minst för att det fanns risker på vägen. Mnason var tydligen en välbärgad lärjunge som kunde erbjuda uppehälle åt en stor grupp. Sannolikt var han känd för församlingen i Cesarea och de hade planerat för detta.</p>